

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 29.10.2022
Published/Yayınlanma 30.12.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Sadık, Z., Çakın, H., Pusak, S., Bulut, M., Eren, A., & Çiçek, F. (2022). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin problemleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(90), 2545-2568.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3368>

Zülküf SADIK
<https://orcid.org/0000-0001-9902-2725>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Sertip PUSAK
<https://orcid.org/0000-0002-4013-2580>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Abdulaziz EREN
<https://orcid.org/0000-0001-8335-8451>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Hıdır ÇAKIN
<https://orcid.org/0000-0002-4380-3060>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Mustafa BULUT
<https://orcid.org/0000-0002-3336-9264>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Fatma ÇİÇEK
<https://orcid.org/0000-0003-0327-443X>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN PROBLEMLERİ

PROBLEMS OF TEACHERS IN JOINT CLASSROOM

ÖZET

Bu araştırmanın amacı birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin yaşadığı problemleri ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın çalışma evreni Diyarbakır ilinde birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerdir. Araştırmanın çalışma örneklemini, Diyarbakır ili Eğil ilçesinde bulunan 16 birleştirilmiş sınıflarda görev yapan toplam 30 öğretmen katılmıştır.

Araştırma sonucunda birleştirilmiş sınıflar okutan öğretmenlerin öğretimsel, yönetsel ve sosyal anlamda birçok sorunla karşılaştıkları görülmüştür. Ayrıca birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitimi ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birleştirilmiş sınıf, Birleştirilmiş sınıflı okullar.

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the problems experienced by teachers who teach unified classes and to offer solutions. A descriptive survey model was used in the research. The study population of this research is teachers who teach unified classes in Diyarbakır province. The study sample of the research included a total of 30 teachers working in 16 unified classrooms located in Eğil district of Diyarbakır province.

As a result of the research, it was seen that teachers who teach unified classes face many instructional, administrative, and social problems. In addition, it was understood that teachers working in unified classrooms need in-service training.

Keywords: Unified classroom, Unified classroom schools.

1. GİRİŞ

İlkokul eğitimi nüfus miktarı bakımından iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi nüfusun kalabalık olduğu yerlerde normal ilkokulda her sınıfın ayrı ayrı okutulmasıyla gerçekleşir. İkincisi ise nüfus miktarının azlığından dolayı sınıfları birleştirilerek yapılır. Bu eğitimin adı birleştirilmiş sınıflarda eğitimidir.

Dünyada birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de nüfusun seyrek olduğu köylerde birleştirilmiş sınıflı okullar vardır. Bu okullarda sınıflar birleştirilerek eğitim-öğretim yapılmaktadır. Öğretmen, öğrenci, derslik sayısının yetersizliği gibi faktörlerden dolayı ülkemizin kırsal alanlarının çoğunda birleştirilmiş sınıf uygulamalı eğitim yapılmaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasının hem pozitif hem de negatif yönleri vardır. Birleştirilmiş sınıf uygulamaları genel olarak kırsal alanlarda nüfusun az olduğu yerlerde bulunan okullarda uygulandığı için bu okullara atanan, görev yapan öğretmenler birçok sorunlar ve sıkıntılarla karşılaşılır. Birleştirilmiş sınıflarda okuyan eğitim gören öğrenciler de bu eğitim sisteminin hem pozitif hem de negatif yönlerinden etkilenirler. Bu projede, birleştirilmiş sınıflarda görev alan öğretmenlerin problemleri ve ihtiyaçlarına belirlenmesine yönelik yapılmıştır.

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin problemlerini ve ihtiyaçların düzeylerinin belirlenmesinde Diyarbakır ilimizin Eğil ilçesinde görev yapan öğretmenlerin problemlerin analizi yapılmıştır. Eğil ilçesinde görev yapan öğretmenlerimizin problemlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmaya dair küçük alt başlıklarla ilgili bilgi verilmiştir. Bu başlıklar; problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlarıdır. Çalışmanın ikinci bölümünde çalışmaya dair literatür ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, çalışmanın yöntemine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bunlar; araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizine ilişkin bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, Diyarbakır ilinin Eğil ilçesinde görev yapan öğretmenlerin problemlerini belirlemek amacıyla yapılan anket çalışmalarının sonuçlarından elde edilen bulgular ve yorumlamalara yer verilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise tartışma ve sonuca yer verilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre öneriler sunulmuştur. Ekler kısmında anket formuna yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerini etkileyen birçok faktör vardır. Bunlardan bir tanesi de eğitimidir. Gelişmiş ülkelerde eğitime çok önem verilir. Eğitimin üst düzeyde olması için birçok çalışmalar ve yenilikler yapılır. Bu yapılan çalışmalar eğitim sisteminde bir sistem olarak tasarlanır ve uygulanır. Türkiye’de de eğitim alanında birçok çalışma ve yenilikler yapılmakta ve uygulanmaktadır. Bu çalışmalardan verim almak için zaman gereklidir.

Dünyanın hızlı gelişmesi, ilerlemesi ve değişmesinden dolayı insanların kendilerini geliştirmesi yeniliklere ayak uydurması önemlidir. Eğitim sistemi Dünya’nın her yerinde aynı değildir. Eğitim sistemini etkileyen birçok faktör vardır.

Ülkemizin eğitim sistemini etkileyen faktörler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır; toplumsal özellikler, yeryüzü şekilleri, nüfus miktarı iklim şartları gibi faktörlerdir. Eğitim sistemimizin uygulanması bu faktörlerden dolayı değişiklik göstermektedir. Örneğin; nüfusun az olduğu tarım ve hayvancılığın yapıldığı yerlerde taşınmalı eğitim yatılı okul ve birleştirilmiş sınıf sistemi gibi eğitim sistemleri uygulanmaktadır. Yatılı okullar genellikle ortaokul ve ortaöğretim öğrenim gören öğrenciler için uygulanmaktadır. Taşınmalı eğitim ise ulaşım olanağı gelişmiş, okul bulunmayan yerleşim yerlerinde ve öğrenci azlığından dolayı yerleşim yerindeki okulları kapanan öğrenciler için uygulanmaktadır. Birleştirilmiş sınıf sistemi taşınmalı eğitim sistemin uygulanmadığı ilkokul çağındaki öğrencilerin az olduğu kırsal kesimlerde uygulanmaktadır.

Birleştirilmiş sınıf: Yerleşim yeri bakımından kırsal alanlara öğrencilerin eğitim ihtiyacını gidermek için yapılan ve uygulanan bir eğitim sistemidir. Türkiye’de eğitim sistemi üç aşama olarak planlanmıştır. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere uygulanmaktadır. İlköğretim kademesi ikiye ayrılarak uygulanır. Temel eğitim olan ilkokul ve ortaöğretime hazırlık aşaması olan branş öğretmenlerin derslere girdiği ortaokul aşamasıdır. İlkokul eğitimi tek bir öğretmen ile yapılmaktadır. İlkokulun son kademesi olan 4. sınıfta okulun bünyesi varsa “İngilizce” ve “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi” derslerine branş öğretmeni dersleri işler. Okulun bünyesinde branş öğretmenleri bulunmuyorsa bu derslerde sınıf öğretmeni ile yapılmaktadır. Birleştirilmiş sınıf

uygulanması yapılan okullarda ise öğretmen aynı anda birden fazla sınıfa bakmakla sorumludur. İlkokul 1. Sınıfla 4. Sınıf arası öğrenim veren okullarda gerekli görüldüğü takdirde eğitim birleştirilebilir. Öğretimin birleştirilmesi için gerekli koşullar ise şunlardır (Çınar,2004):

- a. Öğretmen yetersizliği
- b. Öğrenci yetersizliği
- c. Sınıf yetersizliği

Birleştirilmiş sınıf kavramı yine hepimizin bildiği gibi günümüzde ülkemiz ile birlikte birçok gelişmiş Avrupa ülkelerinde, A.B.D 'de, Japonya'da, Kanada'da vs. uygulanmakta olan bir yöntemdir. Fakat bu uygulamanın fazlalığı da ülkemize hastır. Ülkemizde fazla olmasının birçok nedeni bulunmaktadır.

Bunları kısaca sıralamak gerekirse;

1. Öğretmen azlığı ya da öğretmen alımında maddiyat yüzünden yetersizlikler.
2. Köyden kente göç ve bunun getirdiği nedenler.
3. Bazı köylerde öğrenci sayısının sınıf açamayacak kadar az olması.
4. Köylerdeki ya da kırsal yerleşim birimlerindeki öğrenci azlığı gibi nedenler göze çarpmaktadır.

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin sahip olması gereken bazı bilgi, beceri ve yetenekler vardır. Aslında tüm öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda görev yapabilecek yeterlilikte olması gerekir (Taşdemir, 2000). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflı eğitim konusunda gerekli olan bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olma durumları ve birleştirilmiş sınıflı eğitim sistemine bakış açıları, bu tür okullarda verdikleri eğitimin kalitesini, başarısını doğrudan etkilemektedir (Eker ve Sıcak,2016)

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, genellikle meslekî yaşamlarının ilk yıllarını çalışmaktadırlar. İlk yıllarda, ne kadar nitelikli hizmet öncesi eğitim alınmış olunursa olunsun, öğretmenler birçok zorluğu bir arada yaşarlar. Öğretmenlerin öğrenmiş olduklarını bilgilerin yetersizliği, yaşadıkları tecrübelerin azlığı birleştirilmiş sınıf öğretimindeki sorunları daha da arttırmaktadır (Dursun, 2006).

Fidan ve Baykul'a (1997:45) göre "Birleştirilmiş sınıf uygulaması sadece ülkemize özgü bir öğretim uygulaması değil, dünyanın birçok yerinde derslik azlığı, öğretmen yetersizliği ve göç vb. nedenlerle öğrenci sayısındaki azalmasından dolayı uygulanan bir modeldir."

Birleştirilmiş sınıflarda sınıf yönetimi diğer sınıflara göre daha karmaşıktır ve öğretimin planlanması, uygulanması ve ölçme değerlendirme de bağımsız sınıflara göre daha güçtür. Bununla birlikte uygulama sadece köye bağlı bir uygulama olduğu için köyün ekonomik, coğrafi durumunu, geleneklerin iyi gözlemlemelidir. Birleştirilmiş sınıflarda farklı yaş gruplarından öğrencilerin tek derslikte tek öğretmenden eğitim görmesi şeklindeki eğitim sistemidir. Birleştirilmiş sınıflı eğitim sistemi zorunluluklardan kaynaklı olarak uygulanan bir sistemdir (Taşdemir, 2014).

Ülkemiz eğitime çok önem veren bir ülkedir. Bunun için ülkemizde eğitime her yıl önemli bir bütçe ayrılır. Bu ayrılan bütçe sayesinde birçok eğitim araç ve gereçler yapılarak ülkemizin her yerine dağılmaya çalışılır. Bu araç gereçler eğitimde etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılır. Ancak köylerde ve birleştirilmiş sınıf eğitimi verilen bu okullarda kullanılması zordur. Birleştirilmiş sınıflarda bir sınıfın dersi verilirken geriye kalan sınıflar ya ödevlendirilir ya da serbest etkinlik ile değerlendirilir. Birleştirilmiş sınıf için yapılacak özel araç gereçler öğretmenin becerisine ve isteğine kalmıştır.

Kırsal kesimlerde nüfusun çok az olduğu yerlerde öğrenci sayısı bakımından ekonomik açıdan dört öğretmen verilmaz. Öğrenci sayısı 1-20 arası ise bir öğretmen, 21-36 arası iki öğretmen 37-49 arası üç öğretmen verilir. Tabi bazen öğrenci sayısı fazla olsa dahi yeterli derslik olmadığından dolayı öğretmen sayısı artmayabilir. Yeterli sayıda öğrenci ve derslik olursa dört öğretmen verilebilir ve okul birleştirilmiş sınıf olmaz.

Birleştirilmiş sınıfların oluşturulma şekilleri aşağıdaki gibidir:

- Birleştirilmiş sınıflarda tek öğretmen bulunan okullarda tüm sınıflar tek öğretmen gözetiminde tek derslikte eğitim alabilmektedirler.

- Birleştirilmiş sınıflı iki öğretmen bulunan okullarda 1 ve 2. Sınıflar bir öğretmen tarafından 3 ve 4. Sınıflar bir öğretmen tarafından öğretim yapılır.
- Birleştirilmiş sınıflı üç öğretmenin bulunduğu okullarda 1. Sınıflar bir öğretmen 2 ve 3. Sınıflar bir öğretmen 4. Sınıflar bir öğretmen tarafından okutulmaktadır.
- Okuldaki toplam öğrenci sayısı normalden fazla çıkması halinde ikili öğretimde yapılabilmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Diyarbakır ilinin Eğil ilçesinde çalışan birleştirilmiş sınıf öğretmenlerin problemleri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

Belirlenen alt problemler aşağıdaki gibidir:

1. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin problemleri
 - a) Cinsiyet
 - b) Kademe
 - c) Okutulan birleştirilmiş sınıflar farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Diyarbakır Eğil ilçesindeki okullarında uygulanan birleştirilmiş sınıflardaki görev yapan öğretmenlerin sorunları saptamak ve değerlendirmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizin birçok yerinde birleştirilmiş sınıf uygulamaları uygulanmaktadır. Bunun da başlıca sebepleri coğrafi şekiller ve nüfus miktarıdır. Öğrenci azlığı, öğretmen azlığı ve derslik azlığından dolayı mecburi uygulanmaktadır. Bu uygulamanın birçok pozitif ve negatif yanları vardır. Bu araştırma bu konulara ışık tutmayı amaçlar.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu çalışma Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır. Pandemi döneminden dolayı öğretmenlerin tamamına ulaşmak mümkün olmamıştır.
2. Bu çalışma 2020-2021 yılında Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde görev yapan öğretmenlere uygulanan anket ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Birleştirilmiş Sınıf Uygulaması: Farklı yaşlarda bulunan öğrencilerin ve bir öğretmen tarafından bir derslikte yaptıkları eğitim ve öğretimdir.

Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni: İlkokullarda birden fazla sınıfla bir derslikte eğitim veren öğrencilerin eğitiminden sorumlu kişi.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Birleştirilmiş Sınıf Kavramı

Türkiye'de ilköğretim düzeyinde okullaşma 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra önem kazanmıştır. 1 Kasım 1928'de yeni Türk harflerinin kabul edilmesinden sonra başlatılan Millet Mektepleri uygulaması ile okullaşma daha da yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Okulları yaygınlaştırmak, öğretmen ve öğrenci verimini yükseltmek için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli programlar geliştirilmiştir. Bu çalışmalar yapılırken ülkemizin coğrafi koşulları, öğretmen azlığı, derslik azlığı, öğrenci azlığı gibi nedenlerden dolayı birleştirilmiş sınıf uygulaması geliştirilmiştir. Birleştirilmiş sınıflar kırsal yerleşim bölgelerine yani köye yönelik bir uygulamadır. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine bağımsız sınıf öğretmenlerinde daha fazla görev ve sorumluluk düşmektedir. Birleştirilmiş sınıf öğretmeni sadece öğrencilerin değil görev yaptığı köyün de bütün özelliklerini bilmeli, velilerle iletişimi iyi olmalı ve koyun kendisine farklı gelen bütün kültür özelliklerine uyum sağlayabilmelidir. Köyde uygulanacak olan eğitim-öğretim hizmetlerinde başarıyı sağlamak için görev yapılan toplumun ayrıntılı biçimde, katılarak, gözlem yaparak incelenmesi ve tanınması gereklidir.

Birleştirilmiş sınıflı okullar, kırsal alandaki köy, mahalle ve mezraların okul ihtiyacını karşılamak için açılmıştır. Birleştirilmiş öğretim tek bir sınıfta, tek öğretmen tarafından farklı derecelerin öğretildiği bir eğitim yaklaşımıdır. Yetersiz eğitim kaynaklarından faydalanmada etkili olup seyrek nüfuslu yerler için uygun olan bir eğitim biçimidir (URL1).

Birleştirilmiş sınıf, farklı yas ve seviye gruplarından öğrencilerin bir araya getirilerek tek derslikte bir öğretmen tarafından eğitim öğretimin gerçekleştirilmesidir. Nüfusun daha az yoğun olduğu, daha çok kırsal bölgelerde, sosyal ve ekonomik bakımdan daha çok tarımsal nitelikli yerleşim yerlerinde görülen, yeterli sayıda öğrenci, öğretmen ya da dersliğin olmaması durumunda başvuru ilköğretim okullarının birinci kademesine yönelik bir uygulamadır.

Birleştirilmiş sınıf öğretim sistemi Türkiye’de olduğu gibi gelişmekte olan diğer bazı ülkelerde de uygulanmaktadır. Tek öğretmenin, farklı sınıfları, aynı anda eğitim vermeye çalışmasıdır (Binbaşoğlu, 1983). Türkiye’de eğitim sistemi okul öncesi dönem, ilköğretim dönemi, ortaöğretim dönemi ve yükseköğretim dönemi olarak bölümlenmiştir.

Zorunlu olarak her bireye uygulanan eğitim kademeleri ise ilköğretim ve ortaöğretim dönemidir. İlköğretim basamağı dört yıl ilkokul ve dört yıl ortaokul olmak üzere iki parçada uygulanır. İlkokul kademesinde öğretmenler tüm derslerde eğitim verirler ve 1. Sınıftan 4. Sınıfa kadar öğretmen ya da okul kaynaklı değişiklik olmadığı sürece aynı kalır. Ortaokul kısmında öğrenim derslere göre branş öğretmenleri tarafından verilir ve bir sınıfa birden fazla öğretmen tarafından uygulanır.

İlköğretimlerde en az iki sınıfın birleştirilmesi ile oluşturulan topluluğa tek bir öğretmenin eğitim vermesi ile oluşturulan sistem birleştirilmiş sınıf sistemidir. Birleştirilmiş sınıflarda öğretim, mecburiyetten gereği uygulanan, normal şartlarda çok desteklenmeyen bir eğitim sistemidir. Birleştirilmiş sınıflarda öğretim şekli farklı sınıf ve yaş gözetilmeden öğrencilerin aynı grup içinde bir öğretmen tarafından gerçekleştirilen koşulları zor karmaşık bir öğretim şeklidir. Bu sistem sadece birinci kademe uygulanmaktadır. İki öğretmenli bir birleştirilmiş sınıflı okulda; bir ve ikinci sınıflar bir grup üç ve dördüncü sınıflar bir grup; olarak dersler işlenmektedir. Eğer öğretmen okulda tek ise; bu gruplar aynı derslikte tek öğretmen tarafından eğitim öğretim yapılır. Tüm sınıflarda yeteri sayıda öğrencinin bulunmaması birleştirilmiş sınıf sisteminin uygulanmasının en önemli sebebidir (Erdem, 2006; Şahin, 2003).

Oğuzkan (1987:52), “Bir sınıfa düşen öğrenci sayısının azlığı, bu sınıflara ayrı birer öğretmen verilemeyişi nedeniyle, birden çok sınıfın birleştirilmesiyle oluşan ve birkaç öğretmenin yönetiminde bulunan sınıftır.” şeklinde tanımlamaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasında, farklı sınıf seviyesindeki öğrenciler birbirleriyle etkileşim içerisindedirler. Farklı gelişim ve hazır bulunuşluk düzeylerindeki öğrenciler aynı ortamda, düzeylerine uygun öğretim-öğrenme yaşantıları geçirmektedir.

Türkiye ilköğretim düzeyinde azımsanmayacak sayıdaki okullarında birleştirilmiş sınıflar gerçeği ile yüz yüzedir. Türkiye’nin kendine özgü sosyal, ekonomik ve coğrafi şartları, zorunlu eğitimin tek bir öğretim şekli ve tek tip okul yapısı ile gerçekleştirilmesini güçleştirmektedir. Zorunlu eğitimin ilk kısmını oluşturan ilkokul, tam zamanlı ya da iki zamanlı olarak, taşınmalı, yatılı-pansiyonlu ve birleştirilmiş sınıflı okul uygulamaları şeklinde gerçekleştirilmektedir (Taşdemir, 2014).

Zorunlu eğitimin kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasına ve zorunlu eğitimi destekleyici taşınmalı, pansiyonlu ve yatılı bölge ilköğretim okulu uygulamalarının yaygınlaştırılmasına rağmen birleştirilmiş sınıflar uygulaması Türk eğitim sisteminde niceliksel olarak geniş bir yere sahiptir (MEB, 2000).

Birleştirilmiş sınıf uygulamasındaki temeller şunlardır:

- Birleştirilmiş sınıflar ilkokul kademesinde bir öğretmenin birden fazla sınıfa aynı anda ders vermesiyle uygulanır.
- Ortaokul kademelerinde branş öğretmenlerinin sayısında yeterlilik bulunamazsa birden fazla şubeye aynı anda aynı ders verilmesi şeklinde uygulanır.
- Değişik yaş ve öğrenim seviyesindeki çocukların aynı sınıfta kendilerine ayrıla sürede ders görmesidir.
- Bir sınıfa düşen öğrenci sayısının azlığı, bu sınıflara ayrı birer öğretmen verilemeyişi nedeniyle birden çok sınıfın birleştirilmesiyle oluşan ve birkaç öğretmenin yönetiminde bulunan sınıftır.

Öğrenim gören öğrenciler kademeye göre sıklıkla öğretmen merkezli eğitim görmektedir. Öğretmen öğrencilere ders anlatır anlattığını açıklayıcı ödev veya uygulama verir sonrasında diğer kademeye ders anlatır. Bu şekilde kademeler arası denge sağlanmış olur.

Normal öğretimin yapıldığı bir sınıftaki öğretim ile bir öğretmenin yürüttüğü birleştirilmiş bir sınıftaki öğretim arasındaki en önemli fark öğretim biçimidir. Birleştirilmiş sınıflarda normal sınıflardan farklı olarak öğrencilerin ders saatlerinin önemli bir bölümünü kendi kendilerine çalışarak geçirmeleridir. Ödevli derslerde Mihver Dersleri iki ya da daha çok sınıf birlikte görürler. Bu yönü ile öğrenciler öğretmenlerinden daha çok sorumluluk taşırlar (MEB, 1997: 7).

Birleştirilmiş sınıfa dair bazı tanımlamalar şunlardır:

Kanada Eğitim Bakanlığının hazırladığı bir çalışmada birleştirilmiş sınıf şöyle tanımlanmıştır; birleştirilmiş sınıf iki ya da daha fazla farklı iki grubun tek bir grupta birleştirilerek tek bir öğretmenle eğitim ve öğretim verilmesidir.

Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının, farklı grupların bir arada birbirlerine yardım ederek öğrenmelerini sağlaması açısından çocukların sosyal ve zihinsel gelişimleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Yine, arkadaştan öğrenme, grup çalışması, bağımsız çalışma, çevre ile bütünleşme eğitim biliminin idealize ettiği uygulamalardır (Vural, 2005).

Çınar (2004:15) tarafından: “Öğretmen ve derslik sayısının yetersizliği, öğrenci azlığı gibi nedenlerden ötürü özellikle köy ve kasaba ilköğretim okullarında farklı seviyedeki öğrencilerin bir sınıfta toplanarak eğitim öğretim çalışmalarının sürdürüldüğü sınıftır.” şeklinde ifade edilmektedir.

2.1.1. Birleştirilmiş Sınıf Uygulanmasının Nedenleri

Nüfusu az olan yerleşim birimlerinde, öğrenci sayısının azlığı, az mevcutlu sınıflara birden fazla öğretmen verilmesinin imkânsızlığı nedeniyle, birden fazla sınıfın birleştirilerek bir grup halinde, bir öğretmenin yönetiminde okutulması zorunluluğunu doğurmuştur

Türkiye’de birleştirilmiş sınıflar daha çok köy olgusuna dayanmaktadır.

Birleştirilmiş sınıf uygulaması ekonomiklik açısından düşünülmüş bir önlem sonucu ortaya çıkmıştır (Köklü, 2000:31). Kırsal alanda yaşayan halk, çocuklarının aileleri yanında ve yaşadıkları yerlerde okumasını arzu etmektedir. Yatılı ve pansiyonlu okullar yerine birleştirilmiş sınıflı okulları tercih etmektedirler. Kırsal alanda yaşayan zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim ihtiyacını karşılamak üzere birleştirilmiş sınıflı okullar açılmıştır.

Birleştirilmiş sınıf kavramında uygulama nedenlerinde bahsedildiği gibi üç ana neden göze çarpmaktadır. Kırsal kesimlerde öğrenci yetersizliğinden kaynaklanan birleştirilmiş sınıf uygulamaları; öğretmen eksikliğinden kaynaklanan birleştirilmiş sınıf uygulamaları, Sınıf veya okul içindeki dersliklerin kullanım amacıyla zorluk çıkarmasından kaynaklı birleştirilmiş sınıf uygulamaları olarak özetlenebilir. Öğrenci sayısının yetersiz olduğu durumlarda birkaç kademede öğrenciler birleştirilerek tek sınıfta öğretmen ya da öğretmenlerle eğitim görür. Burada sınıf yetersizliği öğrenci kısıtlılığı olduğu için öğretmen sayısı bir sınıfta fazla olabilir. Bu gibi durumlarda öğretmenler değişmeli ya da kademelere bölünmüş yarı branşlaşmış şekilde eğitim verirler. Öğretmen yetersizliğinin bulunduğu durumlarda milli eğitim bakanlığının mevcut okula ayırdığı bütçe ve işgücünden tasarrufa geçmesi amaçlanarak tek ya da iki öğretmen görevlendirmesi şeklindedir (Köksal, 2005).

Birleştirilmiş sınıflarda öğretim sistemi, genellikle nüfus yoğunluğunun az olduğu kırsal kesimlerde uygulanmaktadır. Sınıf oluşturabilmek için yeterlilik gereklidir. Ülke genelinde bütçenin dengeli ve eşit uygulanmaya çalışılmasıyla kişi başı düşen öğretmen hesabı uygulanır. Kırsal kesimde dört tane birinci sınıf öğrencisine bir sınıf açılmanın yerine sınıf birleştirme ile öğrenime gidilmesi hem bütçe hem de öğretmen ihtiyacını giderme açısından geçerli bir modeldir.

Örneğin; üç tane birinci sınıf öğrencisinin bulunduğu yerleşim yerinde, birinci sınıf dersliği açılması, sadece birinci sınıflara eğitim veren öğretmen atanması mümkün değildir. Bu durumda birinci sınıflar ikinci sınıflarla birleştirilebilir. Hatta şartlar uygun ise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflar tek derslikte birleştirilip, tek öğretmen tarafından eğitim öğretime devam edebilirler (Erdem, 2006).

2.1.2. Birleştirilmiş Sınıf Oluşturma Biçimleri

Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında sınıf oluşturulurken öğrenci sayısına, derslik sayısına öğretmen ihtiyacına göre oluşturulur

Nüfusun az olduğu kırsal yerleşmelerde, özellikle taşınmalı eğitime uygun olmayan bölgelerde birleştirilmiş sınıf sistemi uygulanmaktadır. Birleştirilmiş sınıf sisteminin oluşturabileceği olumsuzluklar eğitimcilerin kaygılanmasına sebep olmuştur. Kırsal kesimlerdeki okulları incelemesi için 1952 yılında Amerika'dan Türkiye'ye Prof. K.V. Wofford davet edilmiştir. Prof. K.V. Wofford, dört ay boyunca kırsal kesimlerdeki okulları incelemiştir. Bu süre içerisinde yapmış olduğu incelemelere göre; Türkiye'de kırsal kesimlerde yer alan okullarda sınıf sistemi yerine grup sisteminin uygulanmasının daha doğru olacağı sonucuna ulaşmıştır (Binbaşıoğlu, 1983).

Öğretmen Sayısı	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf
1	(1+2+3+4) sınıflar			
2	1 ve 2. sınıflar		3 ve 4. sınıflar	
3	1. sınıf	2 ve 3. sınıflar	4. sınıf	

Şekil 2.1. Sınıfların Birleştirilme Şekilleri, **Kaynak:** Taşdemir (2000)

Kırsal kesimlerdeki okullarda öğrenci, öğretmen ve derslik eksikliklerine bağlı olarak birleştirilmiş sınıflar oluşturulabilir. Genel olarak ilköğretimde birleştirilmiş sınıflar;

1.-2.-3. Sınıflar A grubu, 4.-5. Sınıflar B grubu olacak şekilde oluşturulurdu. Eğitim sistemindeki değişiklikler ile ilköğretim dört sınıfa indirilmiştir. Buna göre 1-2 ve 3-4

Olarak gruplandırılabilir. Ders yoğunluğuna göre 1, 2-3 ve 4 olarak da gruplandırma yapılabilir (Doğan, 2000).

Prof. K.V. Wofford'ün inceleme raporlarına göre ilkokullarda belirlenen birleştirilmiş sınıf sitemlerinin özellikleri aşağıdaki gibidir (Fidan ve Baykul, 1997; Milli Eğitim Bakanlığı Komisyon, 2000).

- Tek öğretmenin görev aldığı okullarda A ve B grupları aynı sınıfta eğitim almak zorunda kalır. Birleştirilmiş sınıflarda hem öğrenciler hem de öğretmen açısından en zor olanıdır.
- İki öğretmenin görev aldığı okullarda sınıf yeterli ise A grubunu bir öğretmen ve B grubunu diğer öğretmen eğitim verebilir.
- A grubunda öğrenci sayısı çok fazlaysa ve B grubunun sınıf mevcudu uygunsa 3.Sınıf öğrencileri B grubuna alınabilir (Eski sisteme göre...). Yeni sisteme göre öğrenci yoğunluğuna göre 1-2-3'ler A grubu ve 4'ler B grubuna alınabilir.
- Toplam öğrenci sayısının çok fazla olması durumunda, öğretmenin isteği ile ikili öğretim yapılabilir.
- Öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı dikkate alınarak, varsa okul müdürü ve öğretmen birlikte en uygun eğitim-öğretim sunma şekli belirlerler. Bu konuda bölgede görev alan müfettişlerinde görüşü alınabilir. Yerleşim yerinin özelliklerine göre gerekirse B grubundaki öğrenciler taşınmalı eğitime geçirilebilir.
- Okulda görev alan öğretmen dışında aday veya vekil öğretmen olduğunda, A grubunu asil, B grubunu aday veya vekil öğretmenin eğitim vermesi esastır.

Tek öğretmenli okullarda eski sisteme göre beş, yeni sisteme göre dört sınıf iki gruba ayrılarak eğitim verilebilir. Dört ayrı sınıf değil iki grup olarak eğitim verilmesi öğretmenin işini büyük ölçüde kolaylaştırır. Grubun biri ile öğretmenli ders işlenirken diğer grubun yine öğretmen kontrolü altında kendi kendilerine çalışmaları sağlanmalıdır (Köklü, 2000).

İki öğretmenli okullarda birleştirilmiş sınıflar oluşturulurken, yine dört sınıf iki gruba ayrılır. Sınıfların öğrenci sayılarına göre: (1) -(2-3-4), (1-2) -(3-4), (1-2-3) -(4) şeklinde üç ayrı gruplandırma şekli uygulanabilir (Köklü, 2000).

Üç öğretmenli okullarda birleştirilmiş sınıf oluşturulurken, dört sınıf üç gruba ayrılır. Gruplar oluşturulurken yine sınıflardaki öğrenci sayısı etkili olacaktır. Buna göre: (1) -(2) -(3-4), (1) -(2-3) -(4), (1-2) -(3) -(4) şeklinde üç ayrı gruplama yapılabilir.

Öğretmen sayısının yeterli olduğu ancak derslik sayısının eksik olduğu birleştirilmiş sınıflı köy okullarında ikili öğretim yapılması uygun görülebilir. Öğretmen ve derslik sayısı yeterli olmasına karşın öğrenci sayısı fazla olduğunda yine ikili öğretim verilebilir.

Birleştirilmiş sınıflarda derslerin işlenişi ve yönetim alanında farklılıklar vardır.

Birleştirilmiş sınıflarla ilgili unutulmaması gereken bazı hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Millî Eğitim Bakanlığı Komisyon, 2000):

- Öğretmen, 1 ve 2. Sınıflardan oluşan A grubunda Hayat Bilgisi ünitelerini, 3 ve 4. Sınıflardan oluşan B grubunda da Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji ünitelerini tek bir ders olarak verebilir.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev alan öğretmenler; Sosyal Bilgiler, Hayat

Bilgisi ve Fen Bilgisi derslerinin konularından birbiriyle ilişkili olanları birleştirip, işlenecek olan ünite sayısını azaltabilirler. İşlenecek olan konu sayısı azalınca hem öğretmenlerin işi kolaylaşır hem de öğrenciler konuları daha iyi kavrayabilirler.

- Hayat Bilgisi dersinin üniteleri zorluk derecesine göre sıralanmıştır. Bunun için üniteler sırası ile müfredata uygun şekilde verilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığı, 2013 yılından itibaren eğitim-öğretim programlarında çok ciddi değişiklikler yapılmıştır. Müfredatın hemen hemen her yıl güncellenmesi nedeniyle öğretmenlerin eğitim- öğretim başlamadan önce müfredatı gözden geçirmesi gerekir (URL2).

2.1.3. Birleştirilmiş Sınıfların Pozitif Yönleri

Her yerleşim yerine, köylere ve kasabalara, beş derslikli okul yapılması çok fazla ekonomik kaynak gerektirmektedir. Bunun yerine nüfusu az olan yerleşim yerlerine bir, iki ve üç derslikli okulların yapılması daha ekonomik olacaktır. Böylelikle tüm yerleşim yerlerine okul yapılması sağlanabilir.

Birden çok sınıf için tek öğretmen görevlendirerek ülke çapında öğretmen ihtiyacı karşılanabilir. Ancak bugün çok fazla atanamayan öğretmen vardır. Yani öğretmen yetersizliği gibi bir problemin olmaması gerekir. Yine de görev yapan öğretmenlere ayrılan ödenekler ülke ekonomisine etki edecektir. Bunun için az öğrencili okullarda birleştirilmiş sınıf sistemi uygulanmalıdır (Akbaşlı ve Pilten, 1999).

Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının birçok pozitif yanı vardır. Pozitif yönlerinden bazıları şunlardır;

- ✓ Farklı yas, seviye, bilgi ve deneyimdeki öğrencilerin bir araya gelerek oluşturduğu birleştirilmiş sınıflarda birbirlerinden öğrenme, birlikte iş yapma ve yardımlaşma imkânı sağlanmaktadır.
- ✓ Öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmeleri gerçekleşmektedir. Birleştirilmiş sınıflarda zamanın büyük bir bölümü öğrencilerin kendi kendine çalışmalarına geçer. Öğrenciler bu şekilde çalışmalar sayesinde “kendi kendini yönetme”, “ araştırma yapma” ve “ kendi kendine öğrenme” gibi ön becerilerini geliştirme olanağı bulurlar.
- ✓ Öğrencilerin yetenekli oldukları alanda kendi kendine çalışarak geliştirme imkânı daha çok sağlanmaktadır.
- ✓ Birden çok sınıfa bir öğretmen görevlendirilmesiyle ülkedeki öğretmen ihtiyacını gidermek kolaylaşmaktadır.
- ✓ Her köye okul yapılma imkânı artmaktadır.
- ✓ Öğrencilerin farklı bakış açılarına karşı hoşgörülerini ve saygılarını geliştirmektedir.
- ✓ Ezberciliği önemli ölçüde önlemesiyle birlikte sorgulayıcı düşünme yapısı kazandırmaktadır.

Arkadaştan öğrenme, grup çalışması, bağımsız çalışma, çevre ile bütünleşme eğitim biliminin idealize ettiği uygulamalardır. Bu uygulamalar, birleştirilmiş sınıflarda zorunludur. Çünkü birleştirilmiş sınıflarda grup çalışması kaçınılmazdır. Ödevli ders saatlerinde, öğrencinin bireysel olarak ya da grup halinde bağımsız çalışması gerekmektedir. Farklı düzeylerde öğrencilerin bir arada olması seviye grupları yapmayı kolaylaştırmaktadır. Küçük bir yerleşim biriminde okuma yazmayı öğrenememiş ya da herhangi bir derste çok geri olan bir öğrenciyi diğer arkadaşlarının düzeyine getirmek oldukça güçtür. Ancak birleştirilmiş sınıflarda çok kolaydır. Farklı düzeydeki öğrenciler aynı derslikte sürekli birlikte ders yapıyorlar.

Bu derslerde öğretmen, aynı düzeydeki öğrencilere sınıflarına bakmaksızın aynı etkinlikleri çok rahat yaptırabilir. Bağımsız sınıflarda bunu yapmak çok güç ya da olanaksızdır. Birleştirilmiş sınıf ortamı “ezberci sistem”in yok edilebileceği en uygun ortamıdır. Bu çalışmalar sonucunda öğrenciler araştırıcı bir kişilik yanında demokratik değerler açısından da önemli kazanımlar elde edeceklerdir. Bu kazanımlardan bazıları;

1. Yarış ve bireysel yükselme yerine, yardımseverlik ve birlikte, iş yapma alışkanlığı.
2. Sürekli kazanç yerine, paylaşım.
3. Şartlandırma yerine kişiliğin özgürce gelişmesi.
4. Hoşgörüsüzlük yerine farklılıklara karşı saygılı olma
5. Sorgusuz uyum yerine, eleştirel bakış.
6. Pasif kabullenme ve başkalarını izleme yerine girişimcilik(URL3).

2.1.4. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarının Negatif Yönleri

Birleştirilmiş sınıf uygulaması küçük yerleşim birimlerine özgü bir uygulamadır. Eğitim-öğretim şartlarının elverişsiz olduğu bölgelerde ihtiyacı gidermektedir. Yukarıda saydığımız olumlu yönlerin yanı sıra olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Birleştirilmiş sınıflı okulların yapı, işlev, programın uygulanışı, idari yapı ve işleyiş biçimlerine ilişkin kendilerine has bazı özellikleri vardır. Bu özellikler, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Birleştirilmiş sınıf uygulaması küçük yerleşim birimlerine özgü bir uygulamadır. Oldukça ağır yüklü olan bu uygulamada öğretmenlerin, görev, yetki ve sorumluluk boyutu artmaktadır. Birleştirilmiş sınıflar kent merkezinden uzakta olduğu için, birleştirilmiş sınıf öğretmenleri yasadıkları sorunla ilgili bilgi alacakları, danışacakları ve dertlerini anlatacakları tecrübeli öğretmen, idareci ve _ilköğretim müfettişlerini yakınlarında bulamazlar. Onlara yol gösterecek tecrübeli ve uzman kişi olmayınca, öğretmenler yüksek enerjilerine rağmen, sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadırlar (Doğan, 2000:207).

Birleştirilmiş sınıf uygulaması sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuzlukları Köksal (2002:4), Köklü (2000:34), Erdem (2002:4), Mihçı (1983:13) ve Doğan (2000:243) şu şekilde aktarmıştır:

- Öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutu artmaktadır. Beş sınıflı bir arada okutan öğretmen aynı zamanda müdür yetkilidir. Bağımsız sınıflarda uygulanan program, 2000-2001 eğitim öğretim yılından itibaren aynen birleştirilmiş sınıflarda da uygulanmaya başlanmıştır. Tek bir sınıflı (bağımsız sınıf) okutan bir öğretmenle, beş sınıflı bir arada okutan müdür yetkili bir öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutu çok yüksek düzeydedir.
- Kalabalık sınıflardaki eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi sorun teşkil eder. Beş sınıflı bir arada okutan öğretmen, öğrencilerin seviye ve hazır bulunuşluklarını dikkate alıp, bireyselleştirilmiş eğitim uygulayamaz.
- Birleştirilmiş sınıflı okullarda, öğretmen 40 dakikalık bir ders süresinin tamamını doğrudan doğruya meşgul olacağı sınıfa ayırma imkanı bulamaz. Bu süre zarfında, sınıf yönetimi konusunda problemlerle karşı karşıya kalır. Bütün bunlar 40 dakikalık süreyi azaltıp yaklaşık 25-30 dakikaya indirecektir. Hedef ve kazanımlara ulaşma da noksanlıklar da kaçınılmaz olacaktır.
- Sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin tamamı, birleştirilmiş sınıflarda öğretim konusunda yeterli birikime sahip değildir. Öğretmen okulu, eğitim enstitüsü, eğitim fakültesi ve pedagojik formasyonu olan değişik fakülte mezunları arasında yetişen sınıf öğretmenlerinin bir kısmı, uygulama konusunda bilgi sahibi olmadıkları için sıkıntılar yaşamaktadırlar.
- Deneyimsiz öğretmen, bir sınıfla ders islerken diğer sınıflarla ne yapacağını bilememekte, kuramsal olarak bilse dahi uygulamada eksikleri olmaktadır. Bu gibi durumlarda, daha mesleğinin ilk yıllarında onu meslekten soğutmaktadır. Denetim sisteminin yetersizliğinden kaynaklanabilecek sebeplerle öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda öğretimle ilgili yeterince rehberlik yapılamayabilir.
- Kırsal alanda açılan birleştirilmiş sınıflı okullar, araç-gereç ve materyaller boyutunda yetersiz kalmaktadır. Bu tür okulların binaları küçük ve maddi kaynakları sınırlıdır. Uzun yıllar kullanılmak zorunda kalınan bu araçlar eski, kırık-dökük ve birçoğu da işe yaramaz vaziyettedir. Öğretmenler, basit ders araçlarını kendileri yapmak ya da temin etmek zorundadırlar.

- Birleştirilmiş sınıf öğretmenleri, okulun boya ve badana işleri, çatı, kapı ve pencerelerin bakım ve onarımı, tuvaletlerin temizliği, su, kanalizasyon, okulun ısınma problemi, yakacak ihtiyacı, bacaların temizliği vb. problemlerle uğraşmak zorundadır. Birleştirilmiş sınıfların çoğunda yardımcı hizmetli, köy veya vatandaş imkânlarıyla tutulmuş özel temizlik işçisi bulunmaz. Okul binasının tadilatı, onarımı, boyası, badanası ve boyası her yeni öğretim yılının başında öğretmen, öğrenciler ve köy halkı tarafından yapılır.
- Birleştirilmiş sınıflı okulların mali açıdan kaynakları kısıtlıdır. İlköğretim kurumlarının gelir kaynakları, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda yer almıştır. Buna göre, köy bütçesinden en az %10 oranında bir ödeneğin ayrılması ön görülmüştür. Fakat okullar çoğu kez bu ödeneği alamamakta ve köy yönetimi ile bu konuda sorun yaşamaktadır.
- İl ve ilçe merkezlerine çok uzak olan birleştirilmiş sınıflı okullarda resmi yazı ve belgelerin gönderilmesi ve getirilmesi büyük bir sorundur. Hava ve yol şartlarının zorluğu nedeniyle, idari görevi üstlenen müdür yetkili öğretmenler, evrak ve belgeleri zamanında ilgili birime göndermekte sıkıntı yaşarlar.
- Öğretmenin derse hazırlık için harcadığı zaman ve enerji artmaktadır. Özellikle ödevli ders saatlerinde, öğrencileri kendi kendilerine çalışmaya yönlendirmek ve bunu etkili biçimde gerçekleştirmek için yapılacak hazırlık çok zaman almaktadır.
- Yeterli imkânlar sağlanmadığı ve şartlar oluşmadığı zaman, öğretmen dikkatini ve enerjisini başka yönlere dağıtmakta, zaman yetmemekte ve böylelikle ilköğretim programında belirtilen hedeflerin tamamına ulaşmak zor olmaktadır.
- Okul çevresinin okula karşı duyarsızlıkları bulunabilir. Ailelerin eğitim düzeyi düşük olduğu için, çocuğa evde yardım edecek, yol gösterecek ve ilgilenecek birileri olmamaktadır. Ailenin kültürel gelişmişliği, okul öncesinde olduğu gibi, okul döneminde de çocuklara yansımakta ve etkilemektedir.
- Birleştirilmiş sınıf öğretmenleri genellikle köylerde görev yaptıkları için, uyum ve alışma sorunu yaşarlar. Bir an önce köyden kurtulmanın yolunu ararlar. Bu nedenle birleştirilmiş sınıflarda çok sık öğretmen değişikliği ile karşılaşılır.
- Köy okullarına çoğu kez genç, yeni mezun öğretmenler verilmektedir. Sırf zorunlu hizmetini tamamlamak amacıyla köye gelen ve birleştirilmiş sınıflı okulda görev alan öğretmen köye alışmış olsa da, köyde kan davaları ve etnik ayrımcılık gibi bazı sorunlarla karşılaşır.
- Birleştirilmiş sınıflarda uygulanan program, köyün, köy çocuğunun ve köy halkının ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır. Şehirdeki sosyal yaşamla köydeki sosyal yaşam es değerde görülemez.
- Geçim kaynağı toprağa ve hayvancılığa bağlı olan kırsal alandaki aileler, ilköğretim çağındaki çocukların iş gücünden yararlanır. Bu durum öğrencilerin eğitimlerini düzenli sürdürmelerini engeller.
- Birleştirilmiş sınıflı köy okullarında öğrencilerin çeşitli tesirler altında okula muntazaman devam etmeyişleri, onların derslerde ve okul çalışmalarında geri kalmalarına sebep olur.

2.2. Birleştirilmiş Sınıflar İlköğretim Programı

Eğitim, bireylere düzenli, planlı ve süreklilik gerektiren bir çalışma sonucunda kazandırılabilir. Eğitimin iyi bir şekilde verilebilmesi için bir plana gerek duyulur. Buna eğitim programı adı verilir. Kırsal kesimlerdeki öğrencilere eğitim verilebilmesinin en uygun yolu birleştirilmiş sınıf sistemidir. Birleştirilmiş sınıflardan en iyi sonuca ulaşabilmek için güzel bir birleştirilmiş sınıflar programına ihtiyaç vardır (Oktaylar, 2007).

2.2.1. İlköğretim Programı İle İlgili Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde eğitim programlarında ilk değişiklik, 1924 yılında yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte eğitimde hızlı bir yenileşmeye gidilmiştir. 1924 programı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve öğretim anlayışı, ihtiyacı ve şartları düşünülerek "1924 ilk Mektep Müfredat Programı" adı altında hazırlanmıştır.

Tevhidi Tedrisat Kanunu ile eğitim-öğretimin idaresi ve denetimi devlet kontrolü altına alınmıştır. Farklı türlerde ve şekillerde eğitim veren tüm eğitim kurumları tek bir yerde toplanmış ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın idaresine verilmiştir. "Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) halen 1982 Anayasa'nın 174. Maddesi tarafından korunmaktadır." (Çeken, 2006: 47).

Birleştirilmiş sınıf uygulamasında ilkokulun iki gruba ayrılmasıdır. Bu program 1936 ve 1948 yıllarında yapılan düzenlemeler ile daha iyi duruma getirilmiştir. 1936'da yapılan değişikliklerde "ulusal eğitim" ilkelerine yer verilmiştir. İlkokul eğitim ve öğretim ilkeleri üzerinde çalışılmıştır (Cicioğlu, 1985: 97).

Günün gelişmelerine göre köy okulları programı 1948 yılında yeniden düzenlenmiştir. Bu programa göre Milli Eğitimin amaçları; toplumsal, kişisel, insan ilişkileri ve ekonomik koşullar olarak gruplandırılmıştır. Program tam 20 yıl uygulamada kalmıştır. 1948 eğitim programının uygulamasında bazı güçlüklerle karşılaşmıştır. Bunlar (Karagöz, 1965: 11-12):

- ✓ Kırsal kesim ve kent okulları için belirlenen ders sayısının çok çeşitli olması,
- ✓ Her ders için uygulanması beklenen konu ve ünite sayısının çok fazla olması,
- ✓ Dersler arasında bağ kurulmasında sorun yaşanması,
- ✓ Ünite ve konuların birbirini tamamlar nitelikte olmamaları,
- ✓ Çeşitli derslerin ve yoğun konuların olmasına rağmen kısıtlı zaman olması,
- ✓ Müfredatın yoğun olması ve katı bir program olması,
- ✓ Programın müstakil sınıflara sahip kent okulları için uygun olması,
- ✓ Kırsal kesimlerdeki birleştirilmiş sınıflı okullar için uygun olmaması olarak sıralanabilir.
- ✓ Bilgi temelli eğitim sisteminin benimsenmesi ile beceri ve yeteneklerini geliştirme yolun öğrencilere destek verilmemesi,

1948 eğitim programının eksiklikleri, hakkındaki eleştiriler ve değerlendirmeler 1961 yılına kadar devam etmiştir. 1962 yılında yeni bir eğitim programının taslağı oluşturulmuş ve takip eden altı yıl boyunca uygulanıp, değerlendirme, iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. Sonrasında 171 sayılı karar ile 1968 yılının temmuz ayında 1968 İlkokul Programı olarak kabul edilmiştir (Varış, 1988: 36).

Birleştirilmiş sınıflar ele alınmış, ilkokul sınıflarının iki gruba ayrılması uygun görülmüştür. Ayrıca birleştirilmiş sınıflar da ünitelerin işlenişi, ders programı ve öğrencilerin gelişimi konuları ele alınmıştır. 1981 yılına kadar herhangi bir değişiklik yapılmadan uygulamada kalmıştır. Bu tarihten itibaren de bazı derslerin programlarında değişiklikler yapılmıştır.

Eğitim sisteminde yapılan değişikliklerden sonra yeni program 2004-2005 öğretim yılında 6 il 100 pilot okulda uygulanmaya başlanmıştır. 2005-2006 öğretim yılında da tüm okullarda resmi olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu eğitim programında ezberci eğitim yerine; sorarak, araştırarak ve bilgiyi yorumlayarak öğrenmeyi desteklemektedir. Ders içerikleri yeniden düzenlenmiştir. Bu programın birleştirilmiş sınıflı köy okullarında nasıl uygulanacağına değinilmemiştir.

Öğrencilerin sorarak, araştırarak, analiz ederek yorumlayarak öğrenebilmelerini sağlamak için gerekli olan eğitim sistemi, metodu, tekniği ve uygun koşulların sağlanması gerekir. Öğrencinin bu tarz öğrenme yöntemine yönelebilmesi için okul ve öğretmenden önce aile ortamında da desteklenmesi, uygun koşulların sağlanması gerekir. Eğitimli, bilgili, kendini geliştiren anne- babalar büyük ölçüde çocuklarına destek olabilirler. Çocukların soru sormaya, araştırmaya, düşünmeye ve bilgiyi yorumlamaya yönlendirilmeleri gerekmektedir.

2004 İlköğretim Programı yıllar içinde değiştirilmiş ve geliştirilmiştir. Yeni haliyle eğitim programının dayandığı esaslar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Programlar ilgili dersin temel özellikleri dikkate alınarak yapılandırıcı anlayış ışığında hazırlanmış; her ders çağdaş gelişmelerin ışığında yeniden tanımlanmıştır.
2. Her program, hazırlandığı dersin özelliği doğrultusunda kimi vurgular yapmıştır. Örneğin, Fen ve Teknoloji Programında "Fen ve Teknoloji Okuryazarlığı" vurgulanmıştır.
3. Programlarda amaçlar yerine kazanımlar kavramı kullanılmıştır.
4. Programlarda içerik yerine temalar ön plana çıkarılmış, ünite kavramı ikinci plana itilmiştir.
5. Programlarda, öğrencilerde eksik olduğu düşünülen sekiz ortak beceri saptanmış ve tüm öğretim programlarında kazandırılacak beceriler olarak vurgulanmıştır. Bu beceriler; eleştirel problem çözme,

bilimsel araştırma, yaratıcı düşünme, girişimcilik, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçe' yi güzel kullanma biçiminde sıralanmıştır.

6. Spor kültürü ve olimpiik eğitim, sağlık, çevre, rehberlik, kariyer gelişimi, girişimcilik, afet–bilinci, deprem gibi belirlenen ara disiplinler derslerin içine yerleştirilmiştir.

7. Programlarda öğretme–öğrenme sürecinde etkin öğrenme temel alınmıştır.

8. Programlarda değerlendirmeye daha fazla vurgu yapılmış; nicel değerlendirme yanında nitel değerlendirmenin de yapılması öngörülmüştür. Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak süreç değerlendirme temel alınmış ve buna uygun değerlendirme etkinliklerine yer verilmiştir. Bu anlayışta değerlendirme kapsamında bilginin yanında beceri ve tutumların da değerlendirilmesi benimsenmiştir (MEB, 2005b).

2.2.2. Birleştirilmiş Sınıf İlköğretimin Program Özellikleri

Dönemin belli başlı dersleri beş yıllık ilköğretim planında ikiye ayrılmıştır. gurubu olarak adlandırılan ve 1., 2. Ve 3. Sınıfları kapsayan basamakta hayat bilgisi dersi genişletilmiş ders içeriği oluşturulmuştur. Öğretim 2012 yılında 4 yıla düşürüldüğünde ise 1. ve 2. sınıflara A gurubu, 3. ve 4. sınıflara B gurubu ders içeriğine göre program yeniden düzenlenmiştir (Özben, 1997: 28).

1969 yılında dönemin birleştirilmiş sınıf uygulamaları için mihver derslerde paralel yol izleme modeli dönüşümlü olarak uygulanma olarak değiştirilmiştir. İki dersin birbirini tamamlaması ve devamı olmasını amaç edinen ve dersin sürekliliğini sağlayan sistem olarak sosyal bilgiler derslerinde uygulama başlatılmıştır (Binbaşıoğlu, 1999: 10).

Birleştirilmiş sınıf uygulaması öğretmen tarafından program esnetilmesine olanak sağlamalıdır. Esneklik özelliği öğrencilerin gelişimleri ve öğrenim hızına göre sınıflar arasında konu hızını ayarlama gibi özellikler kazandırır. Öğrenci gereksinime dikkat edilmesi okul içindeki olanaklar veya gereksinim doğrultusunda ünite sıralaması değiştirilebilir yâda çıkarılabilir. Burada temel sorumluluk öğretmenin programla ilgili kazanımları amacına uygun şekilde sağlamasıdır (Şahin, 2010: 63).

Kırsal kesimlerde yaşayan insanların aile yaşantısında çocuklara gündelik işlerde bazı sorumluluklar yüklenmektedir. Yaşam biçimine göre yerel nüfusun tarım ve hayvancılık gibi uğraşlarında çocukların ailelerine yardım etmesi gerekmektedir.

Birleştirilmiş sınıfların amaçlarından biride köylerde yaşayan insanların işlerinden dolayı çocuklarını pansiyon veya yatılı öğretim veren okullara göndermemesi sonucunda ihtiyaç duymasındır. Birleştirilmiş köy okullarında serbest etkinlik veya ek derslerde tarımsal kazanım sağlayacak derslerin eklenmesi öğretmenin ağırlık vermesi gereken durumdur (İzci, 2008: 113).

Dersler de A ve B olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. A grubunda hayat bilgisi dersi 1,2,3. Sınıf öğrencilerine, B grubunda, sosyal bilgiler ve fen bilgisi dersleri 4 ve 5. Sınıf öğrencilerine okutulmaktadır. Dersler için ayrılan zamanın aynı ders için kullanılması gerekir (MEB, 1968: 19).

Birleştirilmiş sınıflı okulların amacı, kırsal kesimlerdeki çocuklara eğitim vermektir. İlköğretim programı kırsal kesimlere göre uyarlanırsa, buradaki çocuklara verilen eğitim daha başarılı olacaktır. Kırsal kesimlerdeki geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadırlar. Kentteki çocukların yaşamları ile kırsal kesimde yetişen çocukların yaşamları arasında farklılıklar vardır. Çocukların yaşam koşulları dikkate alınarak ilköğretim programlarında küçük değişiklikler yapılabilir (Tekişik, 1989: 48).

2.3. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretm-Öğrenme Sürecinin Planlanması

Çağdaş yaşama uyum sağlama ve gelişen teknolojiye uyum sağlayabilmek için gerekli olan en önemli unsur eğitimidir. Eğitimin kalitesini artırmak, daha fazla bilgi öğretmek, öğretilen bilgilerin etkin bir şekilde kullanımını sağlamak amacıyla eğitim sistemleri üzerinde birçok çalışma ve araştırmalar yapılmaktadır. Bilimin ve teknolojinin hızına ulaşmak ve bu gelişmeleri kullanmak isteyen toplumlar da kendilerini geliştirme çabası içine girmektedirler. Bilim ve teknolojiye meydana gelen bu gelişmeler toplumları etkileyerek bu değişim içine girmeye zorlamaktadır. Bu gelişim, ülkeleri yetiştirecekleri nitelikli insan modelini belirleyen eğitim politikalarına yönlendirmektedir. Günümüzde eğitim sürecinden geçen insanların çevrelerinde hızla oluşan değişimlere uyum sağlamaları beklenmektedir. Toplumların diğer toplumlarla aynı seviyede kalması veya onları birçok alanda geçip

ilerlemesi ise bilgideki ve dolayısıyla da teknolojideki, gelişmeyi ve yenileşmeyi yakalaması ile mümkün olabilir. Bu ise ancak iyi bir eğitim almış bireylerle sağlanabilir (Taşdemir, 2012: 138).

Birleştirilmiş sınıflarda farklı gelişim özelliklerine sahip çocuklar aynı ortamda bulunmaktadır. Mesela 5 sınıfın bir arada okutulduğu düşünüldüğünde, 7 ile 12 yaşındaki iki çocuğunda aynı ortamda ders işledikleri görülecektir. Bu durum öğrencileri her yönden etkileyebilir. Öğretmen açısından düşünüldüğünde ise birden çok programı, müstakil sınıf

Dolayısıyla öğretim programının öngördüğü davranış değişikliklerinin oluşturulması zorlaşabilecektir (Rodop, 1950: 54).

Yurdumuzun köy ilköğretim okullarında; öğrenci sayısının azlığı, derslik sayısının yetersizliğinden dolayı birden fazla sınıf birleştirilerek bir öğretmen tarafından öğretim yapılmaktadır. Bu durum sonucunda eğitimin niteliğinde ciddi eksiklikler meydana gelebilir. Bireylerin nitelikli bir eğitim alabilmeleri için bulunduğu ortama uygun öğretim programlarının geliştirilmesi, uygun eğitim ortamlarının oluşturulması gerekir (Sınmaz, 2009: 13).

Köydeki ilköğretim okullarına baktığımızda birçok yönden eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu yönden birleştirilmiş sınıf uygulaması yeni ilköğretim programının uygulanması açısından birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Hazırlanan eğitim programlarının uygulanmasından öğretmen sorumludur. Yetersizliklerden veya uygulamadan doğan sorunları yaşayan, bunun sonucunda da yanlışlıkları, eksiklikleri en iyi gören durumundadır. Bu nedenle, yenilenen ilköğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin öğretmenlere sorulmuş olması da araştırmamızın önemini artırmaktadır.

2.3.1. Eğitim – Öğretimde Plan ve Gerekliliği

Öğretim planları; eğitim, öğretim ve öğrenme ilkeleri ile konuya en elverişli öğretim yöntemine uygun olmalıdır. Öğrencinin her an bir düzeyden diğerine geçişini sağlayacak biçimde hazırlanmalıdır. Öğretimde asıl olan, öğrenciye, bilgiye ulaşmanın yolunu öğretmektir. Plan buna göre hazırlanmalıdır. Çünkü öğrenecek olan öğrencidir.

Eğitim-öğretim ve yönetimde belirlenen amaçlara ulaşmak ve verimin artırılmasını sağlamak için eğitimde planlama kaçınılmaz bir zarurettir. Planlama sayesinde öğretmen ve öğrenciler zamanlarını gereksiz yere harcamamış olurlar. Öğretimin planlanması başarının anahtarıdır. İyi planlama derslerde hoş bir havanın doğmasında, tutarsız ve faydasız faaliyetler yerine amaçlı faaliyetlerin yer almasına ve öğretmenin kendine güvenmesine yardım eder. İyi planlama doyurucu bir öğretimle sonuçlanabilir (Taşdemir, 2000: 109). Öğretmenler planlı çalışma konusunda aşağıdaki ilkeleri göz önünde bulundurmalıdır:

1. Plan katı ve şekilci olmamalı,
2. Öğretmen ve öğrencilere serbestlik vermeli,
3. Planlar, programa uygun hazırlanmalı,
4. Planlar, özlü ve uygulamaya dönük olmalı,
5. Planda yer alan konu ve faaliyetlere yeterli süre ayrılmalı,
6. Planda eşitli kaynak, materyal, araç-gereç ve malzemeler yer almalı,
7. Planda hayati konulara öncelik verilmeli,
8. Planın girişinde günlük olaylar yer almalı,
9. Plan fırsat öğretimine imkân vermeli,
10. Plan öğrencinin seviyesini esas almalı,
11. Planda yakın evrenin, okulun ve sınıfın şartları gözetilmelidir (Köklü, 2000: 77).

Türkiye’de bu uygulamayı zorunlu kılan üç temel neden vardır. Bunlar birleştirilmiş sınıflı okullarda şube başına düşen öğrenci sayısının azlığı, öğretmen sayısının azlığı ve köy ilköğretim okullarındaki derslik sayısının yetersizliğidir. Türkiye de 11.348 birleştirilmiş sınıflı okulun 3.987’ sinin tek öğretmenli olması, öğrenci sayısının azlığının en önemli neden olduğunu göstermektedir (Çalışkan Dedeoğlu, 2010: 36).

1951 yılında köy okullarını incelemek ve çözüm önerileri bulmak amacıyla çağrılan Wofford çalışmaları sonunda sunduğu raporda “sınıf sistemi” yerine “grup sistemini” önermiştir. Bu sistemin amacı 1. 2. 3. sınıfları bir, 4. 5. sınıfları da ayrı bir grup altında birleştirerek, her grup içinde her yıl, birbirine eşit güçlükte öğretim programları uygulamaktır (Binbaşıoğlu, 1999: 2). Kırsal alanda yaşayan halk, çocuklarının aileleri yanında ve yaşadıkları yerlerde okumasını arzu etmektedir. Yatılı ve pansiyonlu okullar yerine birleştirilmiş sınıflı okulları tercih etmektedirler. Bu nedenle kırsal alanda yaşayan zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim ihtiyacını karşılamak için birleştirilmiş sınıflı okullar açılmıştır.

2.3.2. Eğitim-Öğretimde Planın Yararları

Hayatın her alanında planlama ne kadar önemliyse eğitimde de planlama çok önemlidir. Planlanmamış hiçbir eğitim başarıya ulaşamaz.

Türkiye’de de birleştirilmiş sınıf uygulaması bir mecburiyet ve eğitim sistemimizin aksayan bir yönü olarak görülmektedir. Öğretmen, yönetici ve aileler birleştirilmiş sınıf uygulamasının, öğrencilerin başarılarını olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Ancak, 11 ülkede birleştirilmiş sınıflar hakkında yapılan bir araştırmayı nitel olarak incelemiş ve birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerin, akademik performanslarının, sosyal ilişkilerinin ya da davranışlarının olumsuz yönde etkilenmediği sonucuna ulaşmıştır (Miller, 1991: 18).

Eğitim-öğretimin amaçlarına ulaşması için planlama yapmanın birçok yararı vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Neyin, niçin, nerede ve nasıl yapılacağını düşünülmesini sağlayarak verimi artırır.
2. Amaçları gerçekleştirici etkinliklerin ne zaman ve ne kadar sürede yapılacağını göstereceğinden, öğretmen ve öğrencilerin zamanı iyi kullanılmasını sağlar. Ayrıca ünitelerin ve ders programlarının zamanında tamamlanmasını sağlar.
3. Etkinlikleri süresince kullanılacak araç-gereçlerin; yararlanılacak kaynakların; uygulanacak yöntem ve tekniklerin önceden belirlenmesini sağlayacak etkinliğini artırır.
4. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve kapasitelerinin dikkate alınmasını sağlar.
5. Davranışların kazandırılmasında rastlantıyı en aza indirir veya ortadan kaldırır.
6. Değerlendirmenin daha objektif (nesnel) olmasını sağlar.
7. Disiplinli çalışma alışkanlığı kazandırarak dağınıklığı önler.
8. Hedefe en kısa ve en ekonomik yoldan ulaşılmasını sağlar.
9. Eğitimde belirlenen hedeflere ulaşmak esas olduğuna ve varılmak istenen düzey önceden belirlendiğine göre, plansız çalışma eğitimi hedefinden uzaklaştırır. Planlama ise, eğitimin hedeflerinden uzaklaşmamasını sağlar (Köklü, 2000: 76).

2.3.3. Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılan Planlar

Birleştirilmiş sınıflarda sürdürülecek olan eğitim-öğretim hizmetlerinin verimli olması, bir dereceye kadar okul çalışanlarının planlı ve sistemli olmalarına bağlıdır.

Birleştirilmiş sınıflı okullardaki tüm okul hizmetleri planlanarak yürütülür. Hazırlanan planlar, hem şekil hem de içerik olarak, okuldan okula, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Birleştirilmiş sınıflarda standart bir plan örneği yoktur. Birleştirilmiş sınıflarda yapılan planların temel dayanağı, İlköğretim Programıdır. Programlı eğitim öğretim hizmetlerinin daha etkin ve verimli olması iyi bir plana bağlıdır. Programın hayata geçirilmesi planlarla mümkün olmaktadır. Plan, programın hayata geçirilmesi için bir araçtır (Doğan, 2000: 139).

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmen, sınıfın oluşturma biçimine göre Türkçe ve Matematik dersleri her türlü birleştirilmelerde zorunlu olmak üzere, gerekirse

Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinde de sınıfını iki gruba ayıracak biçimde öğretimini planlar. Bu ayırma işlemi ayrı gruplar şeklinde organize edilmiş öğrencilerin kendi grupları içerisinde öğrenmelerine olanak tanırken, öğretmen açısından hiçbir öğrenci grubunu göz ardı edeceği anlamını taşımaz. Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenin, öğretmenli (ödevsiz) ve öğretmensiz (ödevli) geçecek ders saatlerini ayrı ayrı planlamalıdır (MEB, 2005a).

İlköğretim Programının çerçeve niteliğinde olması, öğretmenlere uygulama avantajı sağlamaktadır. Her öğretmen çalıştığı bölgenin, iklimin, yerleşim yerinin, okulun, halkın ve öğrencilerin düzeylerini dikkate alarak plan yapar. Plan, programın özel şartlara uyarlanmış şeklidir. İlköğretim Programı, birleştirilmiş sınıfların özel şartlarına uyumlu hale getirilerek planlanır. Standart plan yoktur. Türkiye genelindeki okullarda uygulama birlikteliği programla sağlanır. Planlar, özel şartlara göre ayarlanır. İşin önemini kavramış öğretmenler, programın esneklik özelliğini iyi kullanır. Öğretmen, İlköğretim Programını öğrenci-okul-öğretmen-çevre-yöre-iklim değişkenleri açısından irdelemeli ve mahalli şartlara cevap verecek şekilde plan yapmalıdır (Doğan, 2000: 141). 25 Mayıs 1981 gün ve 3817 sayılı Bakanlık onayı ile yürürlüğe giren ve 22 Haziran 1981 ve 2089 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan Eğitim-öğretim çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge ile ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmış; bununla birlikte yeni yönerge 2003-2004 öğretim yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönergenin 9. maddesinde, eğitim öğretim çalışmalarında hazırlanması gereken planlar şu şekilde açıklanmıştır:

✓ Ünitelendirilmiş Yıllık Plan

✓ Ders Planı

2.4. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretme-Öğrenme Süreci

Hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilmesi gereken öğrenme-öğretme süreçlerine ilişkin tüm değişkenler bu öğede yer alır (Oktaylar, 2007: 432). Eğitim durumları, program geliştirme çalışmalarının süreç boyutunu oluşturmaktadır. Öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi bu aşamada ele alınmaktadır (Demirel, 2007: 135).

Çocuğun yakın çevresi içerisinde yaşanan sorunlar, hayat biçimi, ekonomik etkinlikler, coğrafi faktörler öğrenme için temel içeriktir. Çocuğun bulunduğu yer, öğrenme açısından en ideal ortamı oluşturur. Bu nedenle programlar, öğrenilecekleri belirtmekle beraber, nasıl öğrenileceği konusunda alternatifler ve esneklikler sunar. Bu sayede okul düzeyinde öğretmenler ve okul idaresi gerekli değişiklikleri yaparak okul öğrenme ortamını düzenlerler.

Yapılandırmacı yaklaşımda öğretim yöntem ve tekniklerinin süreç içinde önemli bir yöntem ve tekniklerin yerinde ve amacına uygun kullanılması ile sağlanabilir (Tekin, Kurt, Hayran & Hayran, 2006: 6). Programlarda, öğrencilerin konuları, arkadaşları ile tartışarak, onlardan gelen dönütleri alarak daha iyi öğrenmelerine olanak sağlanacağı belirtilmiş; işbirlikçi çalışmanın, öğrencilere diğer öğrencilerin bakış açılarını, farklı yorumlarını görme ve tanıma sansı vereceği vurgulanmıştır. Ayrıca okulun sadece dört duvardan ibaret olmadığı, çevredeki tüm imkânların zorlanarak öğrencilerin konuyu en iyi, en eğlenceli şekilde öğrenebilecekleri ortamlara götürülmeleri gerektiği de belirtilmiştir. Öğrenmeyi zenginleştirmek için öğrencilerin ders kitabı dışındaki kaynaklara yönlendirilmesi istenmiştir. Programlar, öğrencilerin akademik, sosyal ve bireysel gelişimlerini desteklemek amacıyla, okullarında ve buldukları yörede çeşitli sosyal hizmetler sunması için fırsatlar oluşturulması gerekliliğini de benimsemiştir.

2.4.1. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretmenli Dersler

Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenin kendisinin yönettiği derslere “öğretmenli dersler” denir (MEB, 2005a: 25). Bu derslerde öğretmen, öğrencilere diğer gruptan daha fazla zaman ayırmaktadır. Öğretmen birlikte bulunduğu öğrencilerle ders yaparken, aynı zamanda kendi kendine çalışan grubun çalışmalarını da kontrol etmek zorundadır. Öğretmenli derslerde ele alınacak konular, öğrencilerin kendi başlarına ve kendi çabalarıyla öğrenemeyecekleri derecedeki ağır, karmaşık, zor ve ilk defa karşılaştıkları konulardır. Öğrencilerin hayatı için çok önemli ve öncelikli olan konular öğretmenli derslere bırakılmalıdır. Öğrencilerin düzeyini aşan ve onların öğrenmekte zorluk çekecekleri konular, öğretmenli derslerde ele alınarak işlenmelidir (Doğan, 2000: 183). Öğretmenli derslerin öğretmensiz geçen ders saatleriyle bir bütünlük oluşturması beklenir. Öğretmen aynı dersin öğretmenli ve ödevli saatleri arasında bir denge kurmalıdır. Bu amaçla öğretmenli ders saatlerinde, öğrencilerin kendi kendine çalışma yapacakları saatlerdeki ödev ve çalışmalarına açıklık getirir. Öğretmenli saatlerde daha çok öğrencilerin kendi kendine çalışma sonunda öğrenemeyecekleri konular üzerinde durmalıdır. Ödevli saatlerde de öğrencilerin kendi kendilerine çalışma yoluyla öğrenebilecekleri etkinliklere yer vermelidir. Böylece, ödevli dersler yalnızca öğrenilenlerin tekrar edildiği dersler olmaktan kurtarılmış olur (Köklü, 2000: 185). Birleştirilmiş sınıflarda çalışan öğretmenler kendi yönettikleri derslerde şu hususlara dikkat etmelidirler:

1. Dersi kendisi ele alıp bitirmenin yanı sıra, öğrencilerin konuyu işlemeleri, ders etkinliklerine aktif olarak katılmaları için gereken araç, gereç ve şartlar hazırlanmalı, derste öğretmenden çok öğrencilerin kendi kendine çalışmaları ve öğrenmeleri amaçlanmalıdır. Öğretmen, öğrencilere çalışmalarında yol gösterip rehberlik etmelidir.

2. Öğretmenli dersler öğrencileri kendi kendilerine çalışmaya hazırlar nitelikte olmalıdır. Öğrenciler, ödevli derslerin idaresi kısmında belirtilen kendi kendine çalışmada gerekli beceri ve alışkanlıkları kazanmalıdır.

3. Öğretmen bir konuyu, birkaç sınıfla ortak olarak işlediği takdirde, sınıf düzeylerini dikkate alarak; konu üzerinde her sınıfın seviyesine göre çalışmalıdır. Hayat Bilgisi dersinde konu sınıfın durumuna göre genel olarak işlendikten sonra ileri sınıf öğrencilerinin dikkati konunun başka noktalarına çekilerek genişletilmelidir.

4. İfade ve beceri derslerinde birleşmeyen konular bulunduğu takdirde, öğretmen dersin bir kısmında bir sınıf konusunu; diğer kısmında da öteki sınıfın konusunu işlemelidir.

5. Bu derslere programda üst üste iki saat ayrılması durumunda; iki sınıfın konusu birleşmiyorsa bir ders saatinde bir sınıfın, diğer ders saatinde de öteki sınıfın konusu işlenir (MEB, 2005a: 26).

2.4.2. Birleştirilmiş Sınıflarda Ödevli Dersler

Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenin daha az aktif olarak öğrencilerle ilgilendiği dersler “öğretmensiz dersler” dir. Bu derslere, “ödevli dersler” veya “kendi kendine çalışma dersleri” de denilmektedir (Köklü, 2000: 185). Birleştirilmiş sınıflarda öğretimde asıl başarı öğretmensiz geçen derslerde, öğrencilerin kendi kendilerine yaptıkları çalışmaların verimliliğine bağlıdır. Kendi kendine çalışma yapacak sınıfta çalışmanın rastlantıya bırakılmaması için, öğrencilerin hangi etkinliklerde bulunacakları önceden belirlenerek, öğrencilere duyurulur.

Ödevli derslerden beklenen verimin alınması için, öğrencilerin ödevli ders konusunda belli oranda ön hazırlığının yapılmış olması gerekir. Ödevli derslerde öğrencilerin daha etkin katılımlarını sağlamak, onların seviyesine uygun olan, tek başlarına çalışarak öğrenebilecekleri konular öncelikle ele alınır (Doğan, 2000: 184).

Ödevli dersler iki bakımdan önem taşımaktadır:

a) Ödevli dersler, günlük öğrenme süresinin yarısını oluşturur. Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenin başarısı ve öğrencilerin yetiştirilmesi, ödevli derslerin iyi sevk ve idare edilmesine ve değerlendirilmesine bağlıdır.

b) Ödevli dersler öğrencilerin kendi kendilerine çalışmasına, öğrenmesine ve yetişmesine imkan sağlar: Eğitimde kendi kendine yetiştirme ve çalışma gayesinin gerçekleşmesine hizmet eder (MEB, 2005a).

Ödevli dersler işlenirken aşağıdaki esaslar öğretmen tarafından dikkate alınmalıdır:

1. Ödevli derslerde öğrencilere verilecek ödevler, öğretmenin planında yer
2. Öğrencilerin kendi kendine çalışırken, nasıl çalışacakları, ne yapacakları, kullanacakları araç ve gereçler öğretmen tarafından önce tespit edilip, günlük planda belirtilmelidir.
3. Ödevli derslerde öğrencilerin kendi kendine çalışırken faydalanacakları ders, yardımcı ve kaynak kitaplar el altında ve sınıf kitaplığında bulundurulmalı, öğretmen derslerini hazırlayıp planını yaparken bu kitapları incelemeli, yararlanılacak kısımların sayfa numaralarını tespit ederek öğrencilerine bildirmelidir.
4. Öğretmen günlük çalışmaları planlarken ödevli derslerde kendi kendine çalışacak öğrencilerin yapacağı işleri onlarla birlikte planlamalı, ihtiyaçları en iyi şekilde karşılamalı, nasıl çalışacakları öğretmen tarafından iyice açıklanmalıdır. 5. Ödevli derslerde öğrencilere verilen ödevlerin amacı, onları meşgul edip susturmak olmadığı, kendi kendilerine çalışıp bir şeyler öğrenmek ve beceriler kazanmak olduğu öğrencilere anlatılmalı, ele alınacak etkinlikler, büyük ve küçük bütün çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
5. Öğrenciler kendi kendine çalışmaya hazırlanmalı ve bu konuda gerekli çalışma alışkanlıkları kazandırılmalıdır.

6. 1. ve 2. sınıfların ödevli çalışmaları yarım saatten fazla sürmemeli veya bıkkınlık duymaya başladığı zaman değişik çalışmalara gidilmelidir.

7. Öğrencilerin kendi kendilerine yaptığı çalışmalar, öğretmen tarafından çalışma sırasında zaman zaman denetlenmeli, işe yöneltmede rehberlik edilmeli, dersin sonunda veya bir sonraki derste kontrol edilerek, öğrencilerle birlikte değerlendirilmelidir (MEB, 2005a).

2.5. Türkiye’de ve Dünya’da Birleştirilmiş Sınıf Uygulamaları

Birleştirilmiş sınıf eğitimi, özellikle Avrupa ülkelerinde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, Hollanda’da, öğretmenlerin yarıdan fazlası birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapmaktadır. İskoçya’da okulların yaklaşık üçte biri, Norveç ve İrlanda’da yarıya yakını, Yunanistan’da üçte biri, Çek Cumhuriyeti’nde üçte birinden fazlası birleştirilmiş sınıflıdır. Yine Avusturya’da okulların dörtte biri bir, iki ya da üç sınıflı okullardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, Almanya, İsviçre ve İsveç’te birleştirilmiş sınıflı okullar çok az düzeyde olsa da vardır. (Mulryan -Kyne, 2005). Diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri’nde de az bir oranda olsa da birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmaktadır (Dursun,2006).

1930 yılında Köy Mektepleri Müfredat Programı yürürlüğe girerek kullanılmaya başlanmıştır. Köy Mektepleri Müfredat Programında, 1-2-3 öğretmenin bulunduğu köy okullarında (Bu tarihte köy okullarında öğretim süresi üç yıldır) derslerin nasıl işleneceği ile ilgili esaslar belirtilerek, yine programda örnek haftalık ders çizelgelerine yer verilmiştir (Şahin, 2007: 3).

Ülkemizde birleştirilmiş sınıf çalışmalarının 1960’lı yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir. 1968’de hazırlanan ilköğretim programında birleştirilmiş sınıf okullarının yoğunlukta olduğu görülmektedir. 1968 ilköğretim programında; birleştirilmiş sınıf okullarında Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi programları temel (mihver) dersler olarak belirlenmiştir. 1. grup için; Hayat Bilgisi dersinin 1. Yıl, 2. Yıl ve 3. Yıl üniteleri; 2. grup için ise; Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi dersleri 1. Yıl ve 2. Yıl üniteleri olarak ele alınmıştır. Bu uygulama Talim ve Terbiye Kurulu’nun 18.05.2000 tarih ve 122 sayılı kararıyla son bulmuştur (Kazu ve Aslan, 2011). Ülkemizde özellikle coğrafi ve sosyo-ekonomik koşullar, birleştirilmiş sınıf uygulamasının yapılmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı ülkemizin bütün illerinde birleştirilmiş sınıflar uygulamasının yapıldığı okullar bulunmaktadır.

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt İçi Araştırmaları

Saraçoğlu, Büyük ve Tank’ın (2012), “Birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin bilimsel süreç beceri düzeyleri” adlı makale çalışması incelenmiştir. Kayseri’deki üç bağımsız, üç birleştirilmiş sınıflı olmak üzere altı okulun 4 ve 5. Sınıfında öğrenim gören 230 öğrenci ile bilimsel süreç beceri testi kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre birleştirilmiş sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin bağımsız sınıflara göre başarı oranlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kırsal kesimlerdeki öğrencilerin teknolojik olanaklara veya kendi odasına sahip olması durumunun bilimsel süreç becerilerini büyük ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Küleççi’nin (2013) “4+4+4 eğitim sistemi kapsamında birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı makale çalışması incelenmiştir. Çalışma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Kilis ve Gaziantep illerinde birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan 12 öğretmenle örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Eğitim sistemindeki yeni sistemle ilk kademe ilköğretimin dört sınıfa düşürülmesinin birleştirilmiş sınıflar için hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yeni sistemle 60 aylık öğrencilerin ilköğretime başlaması, bu öğrencilerin okula uyum sağlaması için üç aylık uyum sürecindeki etkinliklerin diğer sınıfların adaptasyonunu olumsuz etkilediği sonucu elde edilmiştir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin zorlu görevlerinin daha da zorlaşmasına neden olmuştur. Bağımsız sınıflar için tasarlanan eğitim sisteminin hiçbir uyarılma yapılmadan birleştirilmiş sınıflar için uygulanmaya çalışılması öğretmenlerin işlerini daha da zorlaştırmıştır.

Batmaz’ın (2017) “Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları öğretimsel düzenlemeler” adlı çalışması incelenmiştir. Denizli il merkezi, Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde fiilen kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıflarda görev yapan 20 katılımcı öğretmenle yapılan bir çalışmadır. Çalışma sonuçlarında katılımcı öğretmenlerin öğrenme materyallerini önem sırasına göre; yazılı materyaller, çevrimiçi kaynaklar, görsel materyaller, dokunsal materyaller, dokunsal materyaller, destekleyici teknolojik materyaller, işitsel materyaller olarak sıralanabilir.

2.6.2. Yurt Dışı Araştırmaları

Phajane (2014), Avustralya içindeki öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf uygulaması olan okullarda çalışmaya isteksizliğini ve bu konuda destek çalışmasının yapılmasını ve kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin ileri dönem yaşam fırsatlarından mahrum olmaması için model uygulaması olarak çalışmalarını anlatmıştır. Buna göre öğretmenlerin genel okullarda öğrenim verenler ve kırsal kesimlerde öğrenim verenler gibi farklı kadrolarda eğitim almalarını model olarak sunar. Aynı sınıfta aynı yaş ve seviyede olan öğrencilerin cinsiyet veya ailedeki maddi imkânlar gibi faktörlerden etkilendiğini göz önüne alarak farklı yaş guruplarını birleştirirken iki farklı seviyenin birleştirilmesi gerektiğini fazlasının öğrenimi zorlaştırdığını anlatmıştır.

Phajane (2014) çalışmasında “Birleştirilmiş sınıflarda yapılan öğretimin zorlukları ve olanakları nelerdir?” şeklinde belirlediği araştırma sorusuna verilen cevaplarla verilerini oluşturmuştur. Araştırmada durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; gözlem ve görüşmelerle toplanan birleştirilmiş sınıf strateji ve tekniklerinin, okulun eğitim ve öğretim uygulamaları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu göstermiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma yöntemi hakkında alt başlıklarla genel bir bilgi sunulmuştur. Bunlar; araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süresi ve verilerin analizidir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada Diyarbakır’ın Eğil ilçesi örnek alınarak bu ilçede görev yapan öğretmenlerin problemleri araştırılmıştır.

Bu araştırmada sosyal bilimlerde sıkça kullanılan tarama modellerinden Genel Tarama Modeli kullanılmıştır. Tarama modellerinden genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.

Araştırma, kırsal kesimde birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullarda görev alan birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kendi görüşlerinden hareketle birleştirilmiş sınıf uygulamalarında öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Tesadüfi(random) olarak seçilen ilköğretim okullarındaki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine ve birleştirilmiş sınıf uygulamalarında daha önce görev almış öğretmenlerimize “anket” uygulanarak yapılan bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Evreni

Evren, araştırma kapsamına giren ve aynı özellikleri taşıyan birimlerin tümüne denir. Örneklem ise; bir evrende örnekleme yönteminden yararlanarak seçilen ve evrendekilerle aynı özellikleri taşıyan daha küçük gruptur. Bu araştırmanın çalışma evreni; Diyarbakır iline bağlı Eğil ilçesindeki ilköğretim birleştirilmiş sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini ise Diyarbakır ili Eğil ilçesine bağlı köylerdeki birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunan ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler olmuştur. Bu evren-örneklemeden uygulama için Eğil merkez ilçeye bağlı birleştirilmiş sınıf uygulaması olan 16 ilköğretim okulu örnekleme alınmıştır. Toplam 30 öğretmene anket uygulanmış ve veriler yorumlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun oluşturulması için; Birleştirilmiş sınıf öğretim yeterliliklerinin neler olabileceğini ön plana çıkaran kaynaklar ve birleştirilmiş sınıflarla ilgili literatürler taranmış, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerle görüşülmüş, alanda yapılmış benzer anketlerden yararlanılmıştır.

Hazırlanan veri toplama aracı 4 ‘u birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kişisel performans özellikleri ve yeterliliklerini sorgulayan, 8’i birleştirilmiş sınıf öğretiminde karşılaşılan sorunları tespiti yönelik anket sorular olmak üzere toplam 12 soru ve iki bölümden oluşmaktadır. Birleştirilmiş sınıf öğretmenin kişisel performans özelliklerini ve yeterliliklerini sorgulayan 4 sorunun cevapları, beşli derecelendirme ölçeğiyle (“hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum”) şeklinde değerlendirilmiştir. Anketimizin II. Bölümündeki Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında karşılaşılan sorunları sorgulayan beşli derecelendirme ölçeğiyle (“hiç katılmıyorum”,

“katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum”) üretilebileceği bölümü içermektedir.

3.5. Veri Toplama Süreci

Pandemi sürecinden dolayı anket form olarak internet ortamından öğretmenlere ulaşarak öğretmenlerin anketleri gönüllük esasına dayalı doldurmaları istenmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın bilgi toplama aracılığıyla elde edilen veriler gerekli tasnif ve değerlendirilmelere tabii tutulmuş; verilerin analizinde örneklemedeki öğretmenlere yöneltilen kişisel bilgilere ilişkin dağılımları frekans ve yüzde olarak belirtilmiştir.

4. BULGU ve YORUMLAR

4.1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Bu bölümde birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin kişisel özellikleri; cinsiyet, yaş, mezuniyet, kıdem, kaç yıldır birleştirilmiş sınıf okutuyor sorularına verilen cevaplar frekans (f) ve yüzde (%) olarak verilmiş ve öğretmenlerin genel olarak birleştikleri ifadeler orijinal ifade örnekleri olarak aynen verilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin kişisel bilgileriyle ilgili veriler incelendiğinde; cinsiyet açısından kadınlar (f: 11, % 36.6), erkekler (f: 19, % 63.3); yaş açısından 21-30 yaş arası (f: 20, % 66.6), 30-41 yaş arası (f:8, %26.6) ve 41 ve üstü (f:2, %6.6); mezuniyet bakımından sınıf öğretmenliğinden mezun olanlar (f: 30, % 100), kıdem bakımından 1-5 yıl (f: 15, % 50), 6-10 yıl (f:10, % 33.3) ve 11-15 yıl (f: 5, % 16.6) şeklindedir.

Bu verilerden anlaşılacağı üzere erkek öğretmenlerimizin fazla olduğu grubun çoğunluğunun 21-30 yaş arasında yoğunlaştığını görüyoruz. Mezuniyetlerinin tamamının ise sınıf öğretmenliği olduğu anlaşılıyor. Bu da eskiye nazaran yeni atamalar sayesinde birleştirilmiş sınıfta görev yapan öğretmenlerin kendi branşında görev yaptığı anlamına geliyor. Kıdem açısından bakıldığında ise 1-5 yıl aralığında görev yapanların çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun başlıca sebeplerinden biri de yeni atamaların birleştirilmiş sınıflı uygulamalı okullara olması ve tayin durumunun zor olması gibi faktörler oluşturmaktadır.

4.2. Öğretmenlerin Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarında Karşılaştıkları Problemler

Bu bölümde ise birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerimizin karşılaştıkları problem düzeylerini ölçmeye yönelik anket çalışmasını uyguladık öğretmenlerimiz bu problemlere karşı “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” gibi cevapları işaretlemişlerdir. Bu bölümün verileri incelendiğinde:

1. “Ulaşım sorunu yaşıyorum.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f:15, %50, katılıyorum f :10 % 33.3, kararsızım f: 5, % 16.6.
2. “Veli desteğini yetersiz buluyorum.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f: 20, %66.6, katılıyorum f :10 % 33.3.
3. “Zaman yönetimi konusunda sorunlar yaşıyorum.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f :30, % 100.
4. “Ders araç- gereçleri yetersiz buluyorum” ifadesine verilen yanıtlar; Katılıyorum f:10, % 33.3, kararsızım f:10, %33.3, kesinlikle katılmıyorum f :10 % 33.3.
5. “Okulun fiziki şartları eğitim öğretimi için yetersiz buluyorum.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f : 8, % 26.6, katılıyorum f: 7, % 23.3, kararsızım f : 3, % 10, katılmıyorum f : 7 %, 23.3, kesinlikle katılmıyorum f : 5, % 16.6.
6. “Materyal ve yardımcı kaynak eksikliği yaşıyorum.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f: 30 %10.
7. “Göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimi aldım.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılmıyorum f :20, % 66.6, katılmıyorum f : 5 % 16.6, kararsızım f : 5, % 16.6.
8. “Göreve başladıktan sonra hizmet içi eğitimi aldım” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f: 25, % 83.3 kararsızım f: 5, 16.6.

9. “Göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimi almam gerekir.” ifadesine verilen yanıtlar; Kesinlikle katılıyorum, f :30, % 100 analiz sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bu verilerden anlaşılması üzerinde öğretmenlerin birinci soruya verdiği cevaba göre öğretmenlerin yarısından fazla okullarına gidip gelirken ulaşım zorluğuyla karşı karşıya kalmaktadır.

İkinci soruya verilen yanıtlara göre öğretmenlerimiz yeteri kadar veli desteği alamamakta ve bu da öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmesinde olumsuz yansımaktadır.

Üçüncü soruya verilen yanıtlara bakarak öğretmenlerimizin tamamının zaman yönetimi konusunda problem yaşamaktadırlar. Birden fazla sınıfı idare etmek, onlara uygun etkinlik çıkarmak, okulun idari ve temizliği gibi işlerle uğraşmaktan eğitime gereken zaman ayırlanamamaktadır. Dördüncü soruya verilen cevaplara göre öğretmenlerimizin bir kısmı ders araç gereçleri yetersiz bulurken bir kısmı kararsız kalırken bir kısmı da katılmamaktadır. Bazı köylerin ekonomik ve ulaşım koşullarından dolayı bazı okulların araç gereçleri karşılanabilirken bazılarının karşılanma imkânı olmamasından dolayı böyle sonuçlar çıkmıştır.

Beşinci soruya öğretmenlerimizin verdiği cevaplara göre birçok okulun fiziki yapısı eğitim öğretim için yetersiz bulunmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri binaların eski yapı olması ve gereken tamir ve onarımın zamanında yapılmaması gibi birçok faktör etkilemektedir. Altıncı soruya verilen cevaplara bakarsak öğretmenlerimizin tamamı materyal eksikliğinden ve yardımcı kaynakların yetersiz olduğunu cevaplamışlardır. Bunun en büyük sorunu MEB’in köy okullarına yeterince kaynak ayırmamasıdır. Yedinci soruya verilen cevaplara baktığımızda ise öğretmenlerimizin hiçbirinin göreve başlamadan önce hizmet içi almadıkları görülmüştür. Bunun en büyük sebebi öğretmenler göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimin verilmemesi ve bununla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamasıdır. Sekizinci soruda öğretmenlerimizin verdiği cevaplara göre büyük çoğunluğu göreve başladıktan sonra hizmet içi eğitim almışlar bir kısmı da kararsız kalmıştır. Dokuzuncu ve son soru da ise göreve başlamadan önce hizmet içi alınması gerekliliğine öğretmenlerimizin tamamı kesinlikle göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimin alınmasını cevabını vermişlerdir. Bunu en büyük sebebi ise göreve yeni başladıklarında birçok konuda nasıl davranacaklarını ne yapacaklarını bilemediklerinden dolayıdır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Ülkemizde öğretmenlik mesleği çok tercih edilen mesleklerin başında gelmektedir. Ülkemizde en zor öğretmenlik olan özel eğitim öğretmenliğinde sonra zor olan meslek sınıf öğretmenliğidir. Sınıf öğretmenliğinin zor olmasının yanında birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerimizin mesleği daha zordur. Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerimizin yaptığı görev çok kutsal ve önemlidir. Bundan dolayı birleştirilmiş sınıf öğretmeni olmak bağımsız sınıf öğretmeni olmaktan daha zordur. Birleştirilmiş sınıf öğretmeni olmak bağımsız sınıf öğretmeni olmaktan daha fazla bilgi, yetenek, özveri, çaba ve tecrübe gerektirir. Fakat inceleme yaptığımızda Milli Eğitim Bakanlığı’nın birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretime yönelik çalışmaların, planlamaların yetersiz olduğu görülmüştür. Eğitim fakültelerinde bu dersi okutan öğretim elemanlarının bu konuyla ilgili sınırlı bilgilerinin olması ve bu dersi okuyan öğretmen adaylarının bu dersi yeterince önemsememesi görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı sınıf öğretmenleri yetiştiren programın bu derse daha fazla önem vermesi hatta sınıf öğretmeni adayların staj yapma imkânı sağlaması ve bu konuda tecrübeli öğretmenlerle buluşmalarını tecrübeli öğretmenlerin tecrübelerinden faydalanmalarını sağlamalıdır.

Sınıf öğretmenliği okuyan öğretmen adaylarının stajlarını birleştirilmiş sınıflı okullarda yapmamaktadır. Eğitim fakülteleri merkezde bulunduğu için sınıf öğretmenliği okuyan öğretmen adayları stajlarını merkezde müstakil (bağımsız) okullarda yapmaktadırlar. Ancak sınıf öğretmeni okuyan öğretmen adayları mezun olduklarında göreve başlayanların çoğunluğu ilk görev yerleri birleştirilmiş sınıflı okullar olmaktadır. Bunun için sınıf öğretmenliği okuyan adayların stajlarının bir kısmını köylerde birleştirilmiş sınıflarda yapmaları daha uygun olacaktır. Bu staj sayesinde birleştirilmiş sınıflı okullarda yapılan eğitim- öğretim etkinliklerini yerinde yaparak yaşayarak göreve başlamadan önce tecrübe edinebilirler. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler bağımsız sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazla emek, çaba, gayret sarf ederler. Bunları göz önünde bulundurarak bakanlığın birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere motivasyon olması amacıyla ek derslerini artırımlı ilave maaş ile motivasyonlarının artmasını sağlayabilir.

- Sınıf öğretmenliği programını güncelleyerek teorik derslerin yanında pratik derslerinin artırılması sağlanabilir.
- Sınıf öğretmenliğinden mezun olan öğretmen arkadaşlarının hemen uzmanlarca hizmet içi eğitimine alıp öğretmen adaylarının kendilerini geliştirilmeleri desteklenmesi sağlanmalıdır.
- Mezun olup yeni atanan bir sınıf öğretmenini hemen birleştirilmiş sınıflı bir köy okulunda göreve başlatmak yerine, merkezde bağımsız bir okulda en az bir tecrübeli bir öğretmenin yanında aday öğretmen adıyla görev yaptırdıktan sonra birleştirilmiş sınıflı okullarda görevlendirilmesi yapılabilir.
- Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflara karşı olumsuz tavırlarını değiştirmek için gerekli çalışmalarının yapılmasına hemen başlanmalıdır.
- Birleştirilmiş sınıfların hem olumsuz yönlerine bakmaktansa birazda olumlu yönlerine bakmayı öğretmenlere aşılmalıdır.
- Öğretmenlerin özlük haklarını iyileştirmeye gidilmelidir.
- Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenler ve ilçe milli eğitim müdürlükleri işbirliği ve özveri içinde çalışmalıdır.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin yanında olmalı onların yalnız olmadığı onlara hissettirilmeli.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapacağı çalışmalarla köyde veli desteği arttırılmaya çalışılmalıdır.
- Öğretmenlerin yol ve kalacak sorunu çözmek için alternatif çözümler bulunmalıdır.
- Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında her şeyi öğretmenin vicdanına ve becerisine bırakılmamalı yapmak istediği projelerde destek olmalıdır.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmeni idari işlerde uzak tutmalı bu işleri ilçe milli eğitim müdürlükleri halletmelidir. Bu sayede öğretmenin iş yükü hafiflemiş olur.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerine zaman kaybı yaşatan soba, ısınma gibi sorunlarını çözmek için okula yardımcı eleman alınabilir.
- Göreve başlayan öğretmenin görev yerini tanıyabilmesi ve yabancılik çekmemesi için uyum çalışması yapılabilir.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere MEB ders materyalleri gönderilerek öğretmenin eğitim – öğretim işini kolaylaştırabilir.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler ve öğrenciler için MEB'in hazırladığı öğrencilerin seviyelerine uygun yardımcı kaynaklar hazırlayıp okullara göndererek öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırabilir ve öğretmenin kaynak hazırlamak için ayırdığı zaman azaltarak öğretmenin iş yükü hafifleyebilir.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin motivasyonu arttırılmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Örneğin; ek ücret, yurt dışı tatili vb.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin mesleğin yıpratıcılığı dikkat edilerek kıdem derece eklenmesi yapılabilir.
- Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenleri ilçe milli eğitim müdürleri tarafın ara ara ziyaret ederek onların bu işte yalnız olmadıklarını gösterilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaşı, S. ve Pilten, Ö. (1999). *İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Konya: Mikro Yayınları
- Batmaz, G. (2017). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Yaptıkları Öğretimsel Düzenlemeler*. YL Tezi, Pamukkale Üniversitesi (PAU), Eğitim Bilimleri Enstitüsü (EBE), Denizli.
- Binbaşıoğlu, C. (1983). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Rehberi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi,.
- Çeken, D. Y. (2006). *Küreselleşme ve Türkiye'de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Çınar, İ. (2004). Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında İlk okuma Yazma Öğretimine İlişkin Bir Araştırma. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 31-45.
- Çalışkan Dedeoğlu, N. (2010). *Usages de la géométriédynamique par desenseignants de collège*. Sarrebruck: Éditions Universitaires Européennes, 978-613-1-51427-2.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık,.
- Doğan, A. R. (2000). *Birleştirilmiş sınıflarda eğitim öğretim*. Trabzon: Uzun Yayınevi.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş sınıflarda eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57.
- Eker, C. ve Sıcak, A. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıflı öğretime ilişkin zihin imgeleri (metaforları). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 133-153.
- Erdem, A. R. (2002). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Ankara, Anı Yayıncılık
- Erdem, A. R. (2006). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Baykul, Y. (1997). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim-Öğretmen kılavuzu*. Ankara: MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü-UNICEF.
- İzci, E. (2008). İlköğretim Bölümü sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretime İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(25), 111-122.
- Karagöz, S. (1965). *Yeni İlkokul Program Taslağı ve Ünite Çalışmaları*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kazu, İ. Y. ve Aslan, S. (2011). A Comparative Approach to Multigrade Class Implementation: Examples of Vietnam, Peru, Sri Lanka and Colombia. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(3), 19-27.
- Köklü, M. (2000). *Birleştirilmiş Sınıfların Yönetimi ve Öğretim*. İstanbul: Beta Basım,
- Köksal, K. (2002). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Köksal, K. (2005). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Külekcı, A.G.E. (2013). 4+ 4+ 4 Eğitim Sistemi Kapsamında Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Kilis.
- Mıhçı, C. (1983). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Durumlar. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 74.
- Miller, B. (1991). A Review Of TheQualitativeResearch On MultigradeInstruction. *Journal Of Research Education.*, 7(2), 3-12.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1997). *Birleştirilmiş Sınıflarda Fen Bilgisi Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2000). Talim Terbiye Kurulu Program Geliştirme Çalışmaları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] Komisyon (2000). *İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflar Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005a). *İlköğretim 1-5. sınıf programları tanıtım el kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005b). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Ankara, Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Mulryan-Kyne, C. (2005). The group in gpractices of teachers in small two teacher primary schools in the Republic of Ireland. *Journal of Research in Rural Education*, 20(17), 20-17.
- Oğuzkan, F. (1987). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oktaylar, H. C. (2007). *KPSS Eğitim Bilimleri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Özben, K. (1997). *Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar*. YL Tezi, PAU, Denizli.
- Phajane, M. H. (2014). Introducing beginning reading using phonics pproach. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(10), 477.
- Rodop, H. (1950). *Birleştirilmiş sınıflı köy okullarında öğretim tekniği*. Burdur: Yeni Burdur Basımevi.
- Saraçoğlu, S., Böyük, U. ve Tanık, N. (2012). Birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin bilimsel süreç beceri düzeyleri. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9(1), 83-100.
- Sınmaz, A. (2009). Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Programının Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Düzce İli Örneği). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, EBE, YL Tezi, Bolu.
- Şahin, A. E. (2003). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 166-175.
- Şahin, Ç. (2007). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık..
- Şahin, Ç. (2010). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. (2. baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Taşdemir, M. (2000), *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Taşdemir, M. (2012). *Birleştirilmiş Sınıflarla Öğretim Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Taşdemir, M. (2014). Birleştirilmiş sınıflar hakkında sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri: beklenti ve metaforlar. *Turkish Studies*, 9(2), 1459-1475.
- Tekışık, H.H. (1989). *Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okullarında Öğretim*. (5. basım). Ankara: Rehber Yayınevi.
- Tekin, A. T., Kurt, M., Hayran, S. & Hayran, Z. (2006). *İlköğretim 1. Sınıf Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Yıldırım Yayınları.
- Variş, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi,
- Vural, M. (2005). *İlköğretim Okulu Ders Programları ve Öğretim Kılavuzları* (1. baskı). Erzurum: Yakutiye Yayıncılık.
- URL1 http://www.unescoicba.org/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=51 10.05.2017
- URL2 <http://www.ogretmenler.com/haberler/2404-2016-2017-yili-ilkokul-ortaokul-lisemufredat-programlari.html>, (10.05.2017)
- URL3 www.okulweb.meb.gov.tr (web erişim: 01.09.2022)

EKLER**Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni Olmaya İlişkin Yeterlik Görüşleri Ölçeği**
Değerli Katılımcı,

Bu anket formu "Birleştirilmiş Sınıflarda görev yapan öğretmenlerin problemleri" hakkında bilgi toplamayı amaçlamaktadır. Sonuçlar araştırmanın çıktılarına yardımcı olacaktır. Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler araştırmacıda saklı kalacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz yanıtların doğruluğu, araştırmanın niteliği açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle, ankette bulunan sorulara doğru yanıt vermenizi rica eder, işbirliğiniz için teşekkür ederim.

Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni Olmaya İlişkin Yeterlik Görüşleri Ölçeği**A- ARAŞTIRMAYA KATILANLARLA İLGİLİ KİŞİSEL BİLGİLER****1. Öğretmenlikteki deneyiminiz:**

- Stajyer 1 yıl -5 yıl 6 -10 yıl
 11 yıl-15 yıl 16 yıl ve sonrası

2. Cinsiyet:

- Kadın Erkek

3. Bitirdiğiniz program/alan:

- Sınıf öğretmenliği Farklı öğretmenlik programı Diğer

4. Hangi sınıfları okutmaktasınız

- 1-2-3-4 birlikte 1-2.sınıflar birlikte
 3-4.sınıflar birlikte 1. Sınıflar birlikte
 2 - 3. Sınıflar birlikte 4.sınıflar birlikte

5. Hangi yaş aralığındasınız?

- 21 - 30 30 - 41 41 ve üzeri

B – ARAŞTIRMAYA KATILANLARIN KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLER**1) Ulaşım sorunu yaşıyorum**

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

2) Veli desteğini yetersiz buluyorum

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

3) Zaman yönetimi konusunda sorunlar yaşıyorum.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

4) Ders araç- gereçleri yetersiz buluyorum.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

5) Okulun fiziki şartları eğitim öğretimi için yetersiz buluyorum.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

6) Materyal ve yardımcı kaynak eksikliğini yaşıyorum.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

7) Göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimi aldım.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

8) Göreve başladıktan sonra gerekli olan hizmet içi eğitimi aldım.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

9) Göreve başlamadan önce hizmet içi eğitimi almam gerekiyor.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum